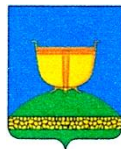

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БИЕКТАУ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ**

Кооперативная ур., 5, Биектау т/ю станциясе поселогы,
Биектау районы, Татарстан Республикасы, 422700

**ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
ВЫСОКОГОРСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО
РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН**

Кооперативная ул., 5, пос. ж/д станция Высокая Гора,
Высокогорский район, Республика Татарстан, 422700

Тел.: +7 (84365) 2-30-50, факс: 2-30-86, e-mail: biektau@tatar.ru, www.vysokaya-gora.tatarstan.ru

**КАРАР
06.02.2019**

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
№ 236**

**“2019-2021 елларга Биектау
муниципаль районында мэгариф
үсеше Программасы”
муниципаль программасын
раслау турында**

“Россия Федерациясендә мэгариф турында” 2012 ел, 29 нчы декабрь 273-ФЗ номерлы Федераль законны (2014 ел, 21 нче июль редакциясендә), Россия Федерациясе Президентының “Дәүләт социаль сәясәтен тормышка ашыру буенча чаралар турында” 2012 ел, 7 нче май 597 нче Указын, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының “2013 – 2017 елларга балалар мәнфәгатьләрендәге гамәлләрнең республика стратегиясе турында” 2013 ел, 11 нче февраль, 90 номерлы Карарын тормышка ашыру максатыннан, Биектау муниципаль районы мэгариф системасы стратегик юнәлешләрен һәм үсеш бурычларын, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының “2014 – 2020 елларга Татарстан Республикасы мэгарифен һәм фәннән үстерү” дәүләт программасын раслау турында”, 2014 ел, 22 нче февраль 110 номерлы Карарын тормышка ашыру максатыннан, Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы Башкарма комитеты **КАРАР БИРӘ**:

1. “2019-2021 елларга Биектау муниципаль районында мэгариф үсеше программасы” муниципаль Программасын расларга (кушымта).

2. Әлеге карарны Биектау муниципаль районы сайтында интернет челтәрендә <http://vysokaya-gora.tatarstan.ru/> веб-адресы буенча һәм Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат порталында Интернет мәгълүмат-телекоммуникацияләр челтәрендә <http://pravo.tatarstan.ru/> веб-адресы буенча урнаштырып халыкка житкерергә.

3. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Биектау муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесе урынбасары – мэгариф бүлеге начальнигы Әхмәтжанов Н.К.ка йөкләргә.

Биектау муниципаль районы
Башкарма комитеты житәкчесе

Д.Ф. Шәйдуллин

**2019-2021 елларга Биектау муниципаль районында
 мәгариф үсеше Программасы
 ПАСПОРТЫ**

Программаның исеме	2019-2021 елларга Биектау муниципаль районында мәгариф үсеше Программасы (алга таба - Программа)
Программаны эшләү өчен нигез булып торган документлар	<ul style="list-style-type: none"> • “Россия Федерациясендә мәгариф турында” 2012 ел, 29 нчы декабрь (21.07.2014) 273-ФЗ номерлы Федераль закон; • “Безнең яңа мәктәп” милли мәгариф инициативасы (РФ Хөкүмәтенең 2011 ел, 7 нче февраль, 61 номерлы карар).
Программаның муниципаль заказчысы	Биектау муниципаль районы башкарма комитеты
Программаны төп эшләүчеләр һәм Программа чараларын үтәү өчен җаваплы	“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитеты Мәгариф бүлегенә” муниципаль казна учреждениесе
Программаның максаты	Өзлексез белем бирү системасының гражданның ихтыяжларына, заманча стандарт таләпләренә, муниципаль районның инновацион юнәлешләренә туры килә торган һәркем ала алырлык сыйфатлы белем бирүнең күтәрелүе нигезендә үсеше.
Программаның бүлекләре исемлегенә	<p>Аңлатма язуы</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Муниципаль программаны тормышка ашыруга гомуми характеристика һәм төп проблемаларның формулировкасы; 2. Муниципаль программаның төп нәтижәләре, максатлары, бурычлары һәм күрсәткечләре. Муниципаль программаны тормышка ашыру сроклары һәм этаплары. 3. Ярдәмче программалар бүлеп чыгаруны нигезләү; 4. Муниципаль программаны ресурслар белән тәмин итү; 5. Муниципаль программаны тормышка ашыруның рискларына анализ; 6. Программа чараларының исемлегенә.
	7. 1 нче ярдәмче программа “Мәктәпкәчә белем бирү үсеше (инклюзивны да кертәп)”

Ярдәмче программалар исемлеге	8. 2 нче ярдәмче программа “Гомуми белем бирү” 9. 3 нче ярдәмче программа “Өстәмә белем бирү” 10. 4 нче ярдәмче программа “Биектау муниципаль районы мәгариф системасында һөнәри ориентация эше” 11.5 нче ярдәмче программа “Белем бирү сыйфатына бәя бирү системасы үсеше”																								
Программаны тормышка ашыру сроклары	2018-2021 еллар																								
Программаны тормышка ашыруның көтелгән ахыргы нәтижеләре	Педагогларның һөнәри үсеше, муниципаль мәгариф челтәре ресурс базасын ныгыту, бердәм электрон белем бирү пространствосы булдыру, инновацион педагогик технологияләр куллану, мәгариф системасының икътисади нәтижеләлеген арттыру нигезендә белем бирү сыйфатын аның һәрбер дәрәжәсендә күтәрү.																								
Финанслау күләмнәре һәм чыганаclarы	<p>Программаны финанслау мәгариф системасы эшчәнлеге өчен финанс чаралар булуын истә тотып тормышка ашырылачак, Программа тарафыннан билгеләнгән чаралар һәм проектларны тормышка ашыру. Программаны тормышка ашыру өчен кирәк булган финанс чыгымнар мәгариф системасын финанслау буенча формалашкан нормалардан, мәгариф системасы педагогик хезмәткәрләренә һәм укучыларга дәүләт гарантияләре белән тәмин итү буенча чаралардан чыгып исәпләнә.</p> <p>Программаны тормышка ашыру өчен чыгымнар киләсе елга бюджетны формалаштырганда каралырга кертеләләр һәм инфляция процессларын һәм бюджетның чыгым өлешендә финанс чараларны истә тотып расланалар.</p> <table border="1" data-bbox="539 1397 1394 1877"> <thead> <tr> <th>еллар</th> <th>2019</th> <th>2020</th> <th>2021</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="4">Финанслау күләмнәре (мең сум)</td> </tr> <tr> <td>Барлығы, шул исәптән</td> <td>807 009,90</td> <td>813 616,60</td> <td>820 671,90</td> </tr> <tr> <td>ТР бюджеты</td> <td>350316,60</td> <td>350488,20</td> <td>350675,30</td> </tr> <tr> <td>ЖБ</td> <td>359967,20</td> <td>364660,80</td> <td>369717,80</td> </tr> <tr> <td>Бюджеттан тыш чаралар</td> <td>96 726,10</td> <td>98 467,60</td> <td>100 278,80</td> </tr> </tbody> </table>	еллар	2019	2020	2021	Финанслау күләмнәре (мең сум)				Барлығы, шул исәптән	807 009,90	813 616,60	820 671,90	ТР бюджеты	350316,60	350488,20	350675,30	ЖБ	359967,20	364660,80	369717,80	Бюджеттан тыш чаралар	96 726,10	98 467,60	100 278,80
еллар	2019	2020	2021																						
Финанслау күләмнәре (мең сум)																									
Барлығы, шул исәптән	807 009,90	813 616,60	820 671,90																						
ТР бюджеты	350316,60	350488,20	350675,30																						
ЖБ	359967,20	364660,80	369717,80																						
Бюджеттан тыш чаралар	96 726,10	98 467,60	100 278,80																						
Программаны үтәү буенча контроль	Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитеты																								

2019-2021 елларга Биектау муниципаль районында
мәгариф үсеше Программасына
аңлатма язуы

Биектау муниципаль районы мәгариф үсеше Программасы (алга таба - Программа) муниципаль мәгариф системасының стратегик үсеше куелган максатларына ирешүгә һәм муниципаль дәрәжәдә модернизацияләүнең мөһим проблемаларын этаплап чишүгә юнәлдерелгән чаралар һәм эшчәнлек системасыннан гыйбарәт.

Программаның стратегик максаты булып материал-техник, кадрлар, финанс һәм идарә итү ресурсларын нәтижәле файдалану хисабына тәкъдим ителә торган мәгариф хезмәтенең сыйфаты һәм һәркемгә алып булу мөмкинлеген арттыру тора.

Яңа үсеш Программасы юнәлешләре педагогларның һөнәри үсеше, муниципаль мәгариф системасы челтәре ресурс базасын ныгыту, бердәм электрон мәгариф пространствосын булдыру, инновацион педагогик технологияләр куллану, мәгариф системасының икътисади нәтижәлелеген арттыру нигезендә мәгарифнең нәтижәлелеген арттыру өчен барлык дәрәжәләрдә нигез булып торалар.

Социаль ориентирларга житү өчен педагогларның, идарә кадрларының, мәгариф учреждениеләренең бергәләп эшләве, дүләт-ижтимагый идарәнең һәм жирлек үзидарәсенең, бизнес-жәмгыятьләренең һәм социумның максатчан эшчәнлегенә ярдәм итәчәк.

Билгеләнгән максатка ирешүне материал-техник, кадрлар, финанс һәм идарә итү ресурсларын нәтижәле файдалану хисабына тәкъдим ителә торган мәгариф хезмәтенең сыйфаты һәм һәркемгә алып булу мөмкинлеген арттыру өчен кулланучыларга аларның шәхси ихтыяжларын истә тотып сыйфатлы мәгариф хезмәте тәкъдим итүне гарантияләүче адаптив мәгариф челтәре кирәк.

**1. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУНЫҢ
ГОМУМИ ХАРАКТЕРИСТИКАСЫ ҺӘМ ТӨП ПРОБЛЕМАЛЫРНЫҢ
ФОРМУЛИРОВКАСЫ**

Биектау муниципаль районының социаль-икътисади үсешенең өстенлекле юнәлеше булып районда “тору мохитенең югары сыйфатын тәэмин итү”, “гражданның үзәң һәм гражданның жәмгыяте төзү принциплары нигезендә муниципаль берәмлек берләшмәсе үсеше” тора. Әлеге юнәлешне тормышка ашыру сыйфатлы һәм һәркем ала алырлык мәгариф системасының үсешен, гражданның ижтимагый аңында толерантлык принципларын, патриотик үсешне күз алдында тота.

Стратегик максатны тормышка ашыруның мөһим юнәлешләренең берсе булып район мәгариф системасын үстерү тора.

Мәгариф системасы үсешенең стратегик юнәлеше булып сыйфатлы мәктәпкәчә белем бирү белән тәэмин итү, икътисадның инновацион үсеш таләпләренә, Биектау муниципаль районы гражданның заманча ихтыяжларына туры килгән сыйфатлы гомуми белем алу мөмкинлеген арттыру, яңа белем бирү стандартлары буенча укыту, талантлы балаларга ярдәм итү,

укытучылар потенциалын арттыру, заманча мөктөп инфраструктурасын булдыру, сәламәт буын тәрбияләү тора.

Моңың өчен түбәндәге бурычларны чишәргә кирәк:

- района мәгарифенең статусын районның социаль-мәдәни һәм икътисади үсеше факторы буларак ныгыту;
- район мәгариф учреждениеләрендә башлангыч гомуми белем бирү федераль дөүләт белем бирү стандартларын (ФГОС) тормышка ашыру нигезендә һәм төп гомуми һәм урта төп гомуми белем бирүгә федераль дөүләт белем бирү стандартларын кертү нигезендә сыйфатлы белем алу белән тәэмин итү;
- педагогик кадрларның һәм мәгариф системасының житәкчелек итүче хезмәткәрләренең аларның һөнәри компетенциясе үсешен тәэмин итүче квалификацияләрен арттыру һәм яңадан әзерләү процессын камилләштерү;
- Биектау муниципаль районында балаларны тәрбияләү системасының һәм өстәмә белем бирүнең тотрыклы үсешен тәэмин итүче механизмнар булдыру;
- яңа мәгълүмати һәм телекоммуникацион технологияләрне куллану нигезендә бердәм мәгариф простанствосы формалашуы;
- балаларның һәм яшүсмерләренең сәламәтлекләрен саклау һәм ныгыту, аларның белем алу эшчәнлеген психологик-педагогик, медик-педагогик һәм социаль ярдәм үсеше өчен шартлар тудыру;
- Биектау муниципаль районында белем бирү сыйфатына объектив бәя бирү механизмнарын формалаштыру;
- ижади эшчәнлекнең төрле өлкәләрендә сәләтле балаларны ачыклау, үстерү һәм адреслы ярдәм итү системасын булдыру.

Соңгы елларда район мәгариф системасы өлкәсендә принципаль үзгәрешләр булды.

Мөктөпләренең материал-техник базасы шактый ныгытылды.

Проблемаларның сәбәпләре – балаларның иртә үсеше системасының формалаштырылмавы, мөктөпкәчә белем бирү хезмәте тәкъдимнәренең чикле булуы, педагогик корпусның сыйфаты, мәгариф сыйфатында учреждениеара аермалыкларның үсеше. Районда мәгариф учреждениеләре челтәрләре һәрвакытта да таратып утырту үзенчәлекләренә, белем бирүнең эчтәлегенә һәм формаларына жәмгыять, гаилә һәм дөүләтнең үзгәргән сорауларына туры килми.

Бүгенге көндәге белем бирү проблемаларын чишү һәм иртәгеге чакыруларга жавап бирү өчен башланган институциональ реформаларны тәмамларга кирәк. Муниципаль белем бирү системасында урта сроклы перспективада төп басым төп белем бирү учреждениеләренең инфраструктурасын ныгытудан яңа сыйфатлы белем бирү нәтижәләренә ирешүгә күчәргә тиеш. Педагогларны әзерләү, аларның квалификациясен арттыру системалы-эшлекле якин килүдә нигезләнәргә (балаларга гомуми, мөктөпкәчә һәм өстәмә белем бирү учреждениеләре базасында стажировка узду мәйданнары) тиеш.

2. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫҢ ТӨП НӘТИЖӘЛӘРЕ МАКСАТЛАРЫ, БУРЫЧЛАРЫ ҺӘМ КҮРСӘТКЕЧЛӘРЕ. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ СРОКЛАРЫ ҺӘМ ЭТАПЛАРЫ

2021 елга кадәр мәгариф өлкәсендә муниципаль сәясәтнең өстенлекләре федераль һәм региональ дәрәжәләрдәге стратегик документларда куелган максатларны һәм бурычларны истә тотып формалаштырылган.

Белем бирүнең бурычы булып һәрбер гражданин тарафыннан үзенә позитив социаль, мәдәни, икътисади потенциалын тормышка ашыру, һәм, ахыргы чиктә – районның социаль-икътисади үсеше тора. Моның өчен мәгариф өлкәсе һәрбер кешенең барлык гомере буенча сыйфатлы белем бирү хезмәтен алу мөмкинлегенә белән тәмин итәргә тиеш. Бүгенге көнгә Биектау районында гомуми белем алу мөмкинлегенә күпчелек дәрәжәдә хәл ителгән. Искәrmә булып мәктәпкәчә һәм өстәмә белем бирү кала бирә.

Шуңа күрә муниципаль сәясәтнең әлегә белем бирү этабындагы өстенлегенә булып мәктәпкәчә белем алу мөмкинлегенә тәмин итү, төрле дәрәжәләрдә белем бирү нәтижеләренә сыйфатын арттыру, балаларга өстәмә белем бирү оешмалары үсеше тора.

Белем бирү системасының комплекслы үсеше өчен муниципаль программада үз максатлары һәм бурычлары булган билгеле ярдәмче программалар аерып алындылар:

1. Мәктәпкәчә белем бирү үсеше (инклюзивны да кертеп)
2. Гомуми белем бирү үсеше.
3. Өстәмә белем бирү үсеше.
4. Һөнәри ориентация эшен камилләштерү.
5. Белем бирүнең сыйфатына бәя бирү системасы үсеше.

Белем бирү өлкәсендә муниципаль сәясәтнең максатлары булып тора:

- Биектау муниципаль районында сыйфатлы мәктәпкәчә белем бирү белән тәмин итү;
- район икътисадының инновацион таләпләренә туры килә торган гомуми белем бирү сыйфатын арттыру;
- район өстенлекләренә нигезендә балаларга һәм яшьләргә тәрбия һәм өстәмә белем бирү муниципаль системасы үсеше;
- 14 яшьтән 18 яшькә кадәр булган яшь кешеләр өчен үз тормышка ашыру, социаль формалашу өчен шартлар тудыру;
- Биектау районында белем бирү сыйфаты белән идарә итү өчен мәгълүматларны комплексы алу;
- “2019-2021 елларга Биектау муниципаль районында мәгариф үсеше Программасы” муниципаль программасының ярдәмче программаларын һәм төп чараларын тормышка ашыруны билгеләнгән срокларда һәм этапларда тәмин итү.

Әлегә максатларга ирешү район мәгариф системасы үсешенә түбәндәге бурычларын хәл иткәндә мөмкин:

1. Ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлеген (хезмәт күрсәтү) тәмин итү, шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирү.

2. Мәктәпкәчә белем бирү муниципаль оешмаларында өстәмә урыннар булдыру.

3. Мәктәп инфраструктурасын формалаштыруга юнәлдерелгән гомуми белем бирү муниципаль системасы үсеше.

4. Балаларның һәм яшүсмерләрнең сәламәтлеген саклау һәм ныгыту өчен шартлар тудыру, шулай ук аларда туклану әдәбен формалаштыру.

5. Педагогик хезмэткэрлэргэ социаль ярдэм һәм укытучы һөнәре статусын арттыруга юнәлдерелгән чараларны үтәү.

6. Өстәмә белем бирү эчтәлеген модернизацияләү.

7. Өстәмә белем бирү инфраструктурасы үсеше.

8. Белем бирү сыйфатына бәя бирү процедуралар һәм механизмнарының тулаем һәм тигез халәткә китерү системасын куллану.

9. Яшьләрнең уңышлы социализациясе һәм нәтижәле үз тормышка ашырылу өчен шартлар тудыру.

10. Балаларда, яшүсмерләрдә һәм яшьләрдә физик культура һәм спортның массалы төрләре белән шөгыйльләнергә тотрыклы ихтыяж формалаштыру.

11. Мәктәп укучыларының һөнәри ориентациясе өчен шартлар тудыру.

12. Белем бирү сыйфатына муниципаль бәя бирүне тәэмин итү.

13. Мәктәпкәчә яшьтәге балалар, мәктәп укучылар һәм өстәмә белем бирү учреждениеләрендәге балалар һәм педагогик хезмэткэрләр өчен мониторинг чаралары уздыру.

14. Мәгариф үсеше өлкәсендә дәүләт ярдәме чараларны тормышка ашыру.

Әлеге система үз эченә Биектау муниципаль районы белем бирү оешмаларының барлык юнәлешләре буенча бурычларны үз эченә ала һәм мәгариф өлкәсендә стратегик максатларга ирешүне тәэмин итә.

Муниципаль программа 2019 елдан 2021 елларда тормышка ашырыла, программаны тормышка ашыру этаплары аерылып бирелмиләр.

3. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАЛАРНЫ АЕРЫП АЛУНЫ НИГЕЗЛӘУ

Муниципаль программаның ярдәмче программалары системасы “2019-2021 елларга Биектау муниципаль районында мәгариф үсеше” Биектау муниципаль районы программасы бурычларын хәл итәр өчен формалаштырылган һәм 5 ярдәмче программдан тора.

1) “Мәктәпкәчә белем бирү үсеше” ярдәмче программасы.

Программа Биектау муниципаль районында сыйфатлы мәктәпкәчә белем бирүне тәэмин итү максатына ирешүгә юнәлдерелгән.

Программа кысаларында түбәндәге бурычлар хәл ителәләр:

- ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлегә (мәктәпкәчә белем бирүне тәкъдим итүне оештыру буенча хезмәтләр), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирүгә;

- мәктәпкәчә белем бирү муниципаль белем бирү оешмаларында өстәмә урыннар булдыру.

Ярдәмче программаның комплекслы чараларын тормышка ашыру түбәндәге күрсәткечләргә ирешүне тәэмин итәчәк:

- мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында урыннарын кытылыгын бетерү;

- мәктәпкәчә белем бирү Федераль дәүләт белем бирү стандартларына туры килгән программалар буенча мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында тәрбияләнүчеләрнең чагыштыма авырлыгы 2021 елга өстәмә белем бирү оешмаларында тәрбияләнүчеләрнең гомуми саныннан 100%ка житәчәк.

2) “Гомуми белем бирү” ярдәмче программасы

Ярдәмче программа район икътисадының инновацион үсеше таләпләренә туры килгән гомуми белем бирү сыйфатын арттыруга юнәлдерелгән.

Ярдәмче программа кысаларында түбәндәге бурычлар хәл ителәләр:

- ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлегенә (гомуми белем бирүне тәкъдим итүне оештыру буенча хезмәтләр), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирүгә;
- заманча мәктәп инфраструктурасын формалаштыруга юнәлдерелгән гомуми белем бирү муниципаль системасы үсеше;
- балаларның һәм яшүсмерләрнең сәламәтлеген саклау һәм ныгыту өчен шартлар тудыру, шулай ук аларда туклану әдәбен формалаштыру;
- педагогик хезмәткәрләргә социаль ярдәм һәм укучыны һөнәре статусын арттыруга юнәлдерелгән чараларны үтәү.

Ярдәмче программаның комплекслы чараларын тормышка ашыру түбәндәге күрсәткечләргә ирешүне тәмин итәчәк:

- бердәм дәүләт имтиханын бирә алмаган муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләре чыгарылыш сыйныф укучылары 2019 елга муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләренә чыгарылыш сыйныф укучыларының гомуми санында өлеше – 0%;
- заманча шартларда белем алучыларның чагыштырма авырлыгы 2020 елга – 100%;
- гомуми белем бирү программалары буенча белем алучы, төрле дәрәжәдәге олимпиадаларда һәм бәйгеләрдә катнашучы укучыларның чагыштырма авырлыгы 2020 елга – 60%;

3) “Өстәмә белем бирү” ярдәмче программасы

Ярдәмче программа балалар һәм яшьләрнең тәрбия һәм өстәмә белем бирү муниципаль системасы үсешенә, райондагы өстенлекләр нигезендә юнәлдерелгән.

Ярдәмче программа кысаларында түбәндәге бурычлар хәл ителәләр:

- ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлегенә (өстәмә белем бирүне тәкъдим итүне оештыру буенча хезмәтләр), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирүгә;
- өстәмә белем бирү эчтәлеген модернизацияләү;
- өстәмә белем бирү инфраструктурасы үсеше.

Ярдәмче программаның комплекслы чараларын тормышка ашыру түбәндәге күрсәткечләргә ирешүне тәмин итәчәк:

- өстәмә белем бирү белән колачланган 5 яшьтән 18 яшькә кадәр балалар һәм яшьләрнең өлеше 2021 елга – 80%;
- төрле дәрәжәдәге олимпиада һәм бәйгеләрдә катнашучы өстәмә белем бирү программалары буенча белем ала торган укучыларның өстәмә белем бирү программалары буенча белем алучыларның гомуми санына чагыштырма авырлыгы 2021 елга – 47%ка кадәр;
- спорт юнәлешле өстәмә белем бирү программалары белән колачланган балалар саны 5 яшьтән 18 яшькә кадәр һәм өлкәнрәк балалар һәм яшьләрнең гомуми санынан 2021 елга – 15%ка кадәр;

- район һәм республика ярышларында призлы урыннар яулаган район спортчыларының саны 2021 елга 20%ка кадәр;

- белем бирү һәм финанс-хужалык мәсьәләләре буенча карарлар кабул итү вәкаләтләре бирелгән жәмәгәтьчелек катнашындагы (эти-эниләр, эш бирүчеләр) идарәнең коллегияль органы кертелгән белем бирү учреждениеләре өлеше 2021

елга - 100%.

4) “Һөнәри ориентация эшчәнлегә” ярдәмче программасы

Ярдәмче программа төбәк базары ихтыяжларын истә тотып район мәгариф системасында һөнәри ориентация эше инфраструктурасын формалаштыру аркылы укучыларның һөнәри билгеләнүенә юнәлдерелгән.

Ярдәмче программа кысаларында түбәндәге бурычлар хәл ителәләр:

- һөнәри ориентация эшчәнлегендә мәгариф системасы һәм эш бирүчеләрнең, ведомство хезмәте һәм учреждениеләрнең, иҗтимагый оешмаларның үзара хезмәттәшлеген һәм килешеп эшләвен тәмин итү;
- белем алуучыларның һөнәри үз билгеләнүе белән шөгыйльләнгән торган учреждениеләрнең һәм оешмаларның үсешенә ярдәм итү;
- гражданның Татарстан Республикасы хезмәт базарында ихтыяж булган һөнәри белем бирүдә һәм һөнәри эзерләүдә (белгечлекләр буенча) белем бирү ихтыяжларын формалаштыру һәм үстерү өчен шартлар тудыру;
- гомуми һәм һөнәри белем бирү, профильле уку үсеш өлкәсендә варис буларак федераль дәүләт белем бирү стандартларын тормышка ашыру өчен шартлар тудыру;
- һөнәри ориентация бердәм мәгълүмати мохит үсешен тәмин итү;
- белем бирү учреждениеләре практикасына һөнәри үзбилгеләнүне озата йөрүгә инновацион технологияләренә керту.

Ярдәмче программаның комплекслы чараларын тормышка ашыру түбәндәге күрсәткечләргә ирешүне тәмин итәчәк:

- белем бирүнең төрле этапларында укучыларның һөнәри үзбилгеләнүен озата йөрүдә варис булуын тәмин итүче район мәгариф оешмаларының белем бирү программалары эчтәлегенә яңартылуы;
- район мәгариф системасында эшләү өчен һөнәри ориентация эше өчен эзерләнгән педагогик кадрлар;
- һөнәри ориентация бердәм ачык мәгълүмати мохите;
- укучыларның һөнәри үзбилгеләнүен озата йөрүен тәмин итүче дәүләт-шәхси хезмәттәшлек моделе;
- Биектау муниципаль районында профильле укуның эшләнгән челтәрле моделе.

Ярдәмче программаларны тормышка ашыру сроклары тулаем программаны тормышка ашыру сроклары белән туры килә, ярдәмче программалар буенча этаплар аерып уздырылмый.

5) “Белем бирүгә бәя бирү системасы үсеш” ярдәмче программасы

Ярдәмче программа карар кабул итү өчен мәгариф системасы җитәкчеләре һәм хезмәткәрләре өчен ышанычлы һәм актуаль мәгълүмат белән тәмин итүгә, шулай ук белем бирүнең сыйфатына бәя бирү муниципаль системасын формалаштыру аркылы белем бирүнең югары сыйфаты өчен мәгариф хезмәтен кулланучыларга юнәлдерелгән.

Өлеге ярдәмче программалар кысаларында түбәндәге бурычлар хәл ителә:

- белем бирүнең сыйфатына муниципаль бәя бирү белән тәмин итү;
- мәктәпкәчә яшьтәге балалар, мәктәп һәм балаларга өстәмә белем бирү учреждениеләре укучылары һәм педагогик хезмәткәрләр өчен уздырыла торган мониторинг чараларын тормышка ашыру.

Ярдэмче программаның комплекслы чараларын тормышка ашыру тээмин итэчэк:

- белем бирү сыйфатына бэя бирү системасы кертелгән белем бирү дәрәжәләре саны артуы;

- белем бирү һәм финанс-хужалык мәсьәләләре буенча карарлар кабул итү вәкаләтләре бирелгән жәмәгәтчелек катнашындагы (эти-эниләр, эш бирүчеләр) идарәнең коллегияль органы кертелгән белем бирү учреждениеләре өлеше 2021 елга - 100%.

Ярдэмче программаларны тормышка ашыру сроклары тулаем программаны тормышка ашыру сроклары белән туры килә, ярдэмче программалар буенча этаплар аерып уздырылмый.

4. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫ РЕСУРСЛАР БЕЛӘН ТЭЭМИН ИТҮ

Программаны тормышка ашыру өчен бюджет ассигнованиеләре күләме тәшкит итә -

2 145 825,9 мең сум, шул исәптән еллар буйлап:

2019 ел(фараз) – 710283,80 мең сум;

2020 ел(фараз) – 715 149,00 мең сум;

2021 ел(фараз)- 720 393,10 мең сум.

Төрле финанслау чыганаclarыннан муниципаль программа ярдэмче программаларын тормышка ашыруга ресурслар белән тээмин итү һәм чыгымнарға фаразлы (белешмә) бэя бирү һәм Биектау муниципаль районы бюджеты чаралары хисабына муниципаль программаны тормышка ашыруны ресурслар белән тээмин итү муниципаль программага тиешле 3 нче һәм 4 нче кушымталарда тәкъдим ителгән.

5. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ РИСКЛАРЫН АНАЛИЗЛАУ

Муниципаль программаны тормышка ашырган вакытта анда күрсәтелгән ахыргы нәтижәләргә ирешү өчен гарантияләү дәрәжәсе арту һәм рискларның нәтижәләрен киметүгә юнәлдерелгән чаралар тормышка ашырыла.

Муниципаль программа кысаларында тормышка ашырылу өчен тәкъдим ителә торган чаралар анализы нигезендә аларны тормышка ашыруның түбәндәге рисклары аерып алынган:

1. Финанс-икътисади рисклар - Программа чараларын финанслау бетермәү.
2. Норматив хокукый рисклар - Программа чараларына тәэсир итә торган кирәкле норматив актларны кабул итмәү яки вакытында кабул итмәү;
3. Оештыру һәм идарә рисклары – Программа кысаларында хәл ителә торган мәсьәләләрне тиешенчә эшләп бетермәү, идарә потенциалын тиешенчә эзерләмәү, Программаны тормышка ашыру мониторинг системасының адекват булмавы, чараларны тормышка ашыру срокларыннан артта калу.
4. Программаны тормышка ашыру максатлары һәм бурычларына карата халыкның, һөнәри жәмгыять һәм сәяси фиркалар һәм хәрәкәтләрнең карышуы белән бәйлә булган социаль рисклар.

Бертөркем чараларны финанслап бетермәү мөмкинлеге булган финанс-

икътисади рисклар. Әлеге рискларны Программаның максатларына ирешү өчен юнәлдерелгән чараларны тормышка ашыру турында шартнамәләр төзү аркылы минимальләштерү мөмкин.

Норматив рисклар. Программада бертөркем норматив хокукый актларга тиешле үзгәрешләр кертүне таләп иткән чаралар да кертелгән. Рискларны минимальләштерү Программаны тормышка ашыруны планлаштыру сыйфаты, аны тормышка ашыруның мониторингы һәм кирәкле үзгәрешләрне оператив кертү мониторингы белән бәйле.

Оештыру һәм идарә итү рисклары. Ялгыш оештыру схемасы һәм көчсез идарә потенциалы (шул исәптән яңа инструментлар белән эшләү өчен житеп бетмәгән квалификация дәрәжәсе) Программаны тормышка ашыру процессы белән нәтижәсез идарә итүгә, Программаның төп башкаручысы һәм катнашучылары эшчәнлекләренең килешенмәгәнлегенә, программа чараларын түбән сыйфатлы итеп тормышка ашыруга китерергә мөмкин. Рискны бетерү Программа һәм аның ярдәмче програмаларын тормышка ашыру мониторингын даими һәм оператив тәмин итү хисабына мөмкин. Рискны киметүнең мөһим чарасы булып мөгариф системасы идарә кадрларының аттестация һәм яңадан әзерләү, шулай ук Программаны тормышка ашыру башланганчы мониторинг инструментларын алдан эшләү тора.

Социаль рисклар жәмәгәтьчелекнең Программа кысаларында планлаштырыла торган максатлар, бурычлар һәм нәтижәләр турында масса күләм мөгълүмат чараларында кирәгенчә яктыртылмау белән, Программа чараларын тормышка ашырганда хаталар белән, социаль нәтижәләрне тиешенчә исәпкә алмыйча планлаштыру белән бәйле тормышка ашырылучы үзгәрешләргә каршылыкта тормышка ашырылырга мөмкин. Әлеге рискны минимальләштерү белем бирү үсеше максатлары, бурычлары һәм механизмнары буенча фикер алышуларга киң жәмәгәтьчелекне жәлеп итү, шулай ук Программаны тормышка ашыруның эш барышын һәм нәтижәләрен гавами яктырту хисабына мөмкин.

2019-2021 елларга “БИЕКТАУ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНДА МӘКТӘПКӘЧӨ
БЕЛЕМ БИРҮ ҮСЕШЕ” ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАСЫ

2019-2021 елларга Биектау муниципаль районында мәктәпкәчө белем бирү үсеше
ярдәмче программасы
ПАСПОРТЫ

Ярдәмче программаның максаты	Татарстан Республикасы инновацион социаль ориентлашкан үсеше таләпләренә туры килә торган мәктәпкәчө белем алу мөмкинлеген тәмин итү.
Ярдәмче программаның бурычлары	<ol style="list-style-type: none">1. Баланың шәхес буларак ярашып тулаем үсешен тәмин итүче һәркем ала торган сыйфатлы белем бирүдә халыкның сорауларын аеруча да тулы канәгатьләндерү .2. Муниципаль районның мәктәпкәчө белем бирү учреждениеләре челтәре үсешен социаль сорау нигезендә үсеше.3. Мәктәпкәчө белем бирү өлкәсендә федераль дәүләт белем бирү стнадартларын кертү һәм башлангыч мәктәптә ФГОС кертү шартларында белем бирүнең ике баскычының бер-берсенә алмашка килүе принципы үсеше. <p>ТР дәүләт телләре буенча белем бирү уку-методик комплектылары нигезендә татар һәм туган телләрдә сыйфатлы белем бирү һәм тәрбияләүне тәмин итү.</p> <ol style="list-style-type: none">4. Физик һәм психик сәламәтлекне саклау һәм ныгытуга, мәктәпкәчө белем бирүнең мобиль, вариатив системасы шартларында үсеш бозылуга кирәкле коррекциягә баланың хокукларын гарантияләүне тәмин итү.5. Үсеш мөмкинлекләре чикле булган балаларга мәктәпкәчө белем алу өчен шартлар тудыру һәм аларның махсус педагогик якин килүләр нигезендә социаль адаптацияләре.6. Мәктәпкәчө белем бирү педагогларына аларның ижади һәм шәхес булурак үз тормышка ашырылышында фәнни-методик, мәгълүмати ярдәм.
Ярдәмче программаның бүлекләре исемлеге	<ol style="list-style-type: none">1. Аңлатма язуы2. Муниципаль районның мәктәпкәчө белем бирү учреждениеләре челтәрен саклау һәм камилләштерү.3. Мәктәпкәчө белем бирү учреждениеләре тарафыннан буш мәйданнарны куллану.4. Мәктәпкәчө белем бирү яшендәге балаларның сәламәтлекләрен саклау һәм ныгыту.5. Мәктәпкәчө белем бирү системасында инновацион эшчәнлек.

	6. Педагогик һәм житәкчелек итүче хезмәткәрләрнең һөнәри янадан өйрәтү һәм квалификацияләрен арттыру курсларын оештыру.
Ярдәмче программаны тормышка ашыруның көтелгән нәтижәләре	Муниципаль мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә төркемнәрнең санын 30 берәмлеккә кадәр арттыру. Муниципаль мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә урыннар санын 500 берәмлеккә арттыру. Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә тәрбияләнүчеләр арасында авыру сәбәплә калдыру санын 5 көнгә кадәр киметү. Мәктәпкәчә белем бирү өлкәсендә федераль дәүләт таләпләрен кертү. Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре педагогик кадрларының һөнәри осталыгын үстерүне тәмин итү. Туган тел булган татар телендә тәрбияләү һәм укыту белән 60%ка кадәр колачлау. Балаларны татар теленә өйрәтү буенча инновацион программа-методик тәмин итүне тормышка ашыру.

I. Гомуми нигезләмәләр

Әлеге 2019-2021 елларга Биектау муниципаль районында мәктәпкәчә белем бирү үсеше ярдәмче программаларын эшләү өчен нигез булып (алга таба - Программа) Россия Федерациясе Бюджет Кодексы, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасының “Мәгариф турында законы”, “Безнең яңа мәктәп” милли мәгариф инициативасы, мәгариф өлкәсендә башка норматив-хокукый документлар, республика һәм муниципаль максатчан программалар тора.

Ярдәмче программада куелган максатлар һәм бурычларга ирешү укытуның структурасында, эчтәлегендә һәм технологияләрендә, белем бирү эшчәнлеген субъектлары оештыру-хокукый формаларына, финанс-икътисади механизмнарга үзгәрешләр кертүгә юнәлдерелгән идарә итүнең нәтижәле методларын куллануны таләп итә.

II. Ярдәмче программа чишәргә тиешле карарларга юнәлдерелгән проблемаларның характеристикасы һәм килеп туган ситуациягә бәя бирү.

Район мәгариф системасын аның социаль-икътисади үсеше ресурсы баларак, ә гражданның белем алуын аның социаль һәм һөнәри уңыш нигезе буларак караганда, район мәгариф челтәренен үсеше максатларына һәм бурычларына моңа кадәр булган Биектау муниципаль районы белем бирү үсеше район Ярдәмче программасын тормышка ашыру нәтижәләреннән чыгып үзгәрешләр кертәргә кирәк.

Аны тормышка ашыру нәтижәсендә алынган нәтижәләр киләчәктә белем бирүнең кирәкле булган алга таба омтылышлы алшартлар, шартлар һәм механизмнар барлыкка китерәргә мөмкинлек тудыра.

Мәктәпкәчә белем бирү сыйфатын арттыру буенча бурычларны чишү үзенең структурасы буенча рациональ учреждениеләр челтәрләрен булдырудан тора.

Районның белем бирү системасында 2727 бала йөри торган 38 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе эшли. Мәктәпкәчә белем бирү белән колачлау 61,48%ны тәшкил

итә. Балалар бакчасында төркемнәрнең тулылыгы 2320 урынга 18,15%. мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә балаларны урнаштыру чираты 1843 баланы тәшкит итә. Мәктәп алды укытуы белән колачлаган балалар саны 64,56%.

Муниципалитет тарафыннан мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә урыннар кытлыгын бетерү буенча чаралар күрелә. 2015-2016 елларда 320 урынга исәпләнгән 2 мәктәпкәчә учреждение ачылды. 2017 елда 80 урынга исәпләнгән яңа мәктәпкәчә учреждение ачылды.

2011 елда Интернет аша балаларны мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә кабул итү буенча гариза бирү, хисапка кую һәм кабул итү буенча муниципаль хезмәт тәкъдим итә торган “Электрон балалар бакчасы” проекты старт алды. Әлеге хезмәт чиратка язылган балаларны хисабын алуны тәртипкә салырга мөмкинлек бирде һәм эти-әниләргә район мәгариф бүлекләренә бармыйча гына үзләренә чиратлары барышын электрон челтәрләр буенча күзәтергә мөмкинлек бирде.

Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә яңа юнәлешен мәктәпкәчә белем бирүнең федераль дәүләт белем бирү стандартлары ачыклады. Федераль дәүләт белем бирү стандартларын кертү муниципаль дәрәжәдә ресурслар белән тәмин итүне үзгәртчәк, чөнки программа структурасына таләпләрдән кала мәктәпкәчә учреждениеләрне төп белем бирү программаларын тормышка ашыру шартлары (кадрлар, финанс, материал-техник һ.б.) таләпләренә туры китерергә туры килчәк. Эшләренә оештыру һәм гамәлгә ашыруга кертү буенча эшләр мәктәпкәчә учреждениеләрендә башлангыч этапта тора. Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә ФГОСны кертү буенча база мәйданы итеп муниципаль дәрәжәдә “Солнышко” Биектау балалар бакчасы” мәктәпкәчә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе билгеләнгән.

Мәктәпкәчә белем бирү системасында үзгәрешләр мәктәпкәчә учреждениеләрдә эшләүчеләргә югары дәрәжәдә таләпләр куялар. Әлеге сферада 255 педагоглар, аларның 195 тәрбиячеләр, 9 өлкән тәрбияче, 16 музыкаль хезмәткәр, 14 логопед, 5 педагог-психолог, 5 физик культура буенча инструкторлар эшли. 181 педагогның (70,9%) югары белеме, 13 кешенең югары квалификация, 122 кешенең беренче категориясе бар. Мәктәпкәчә учреждениеләре педагогларының һөнәри компетенциясен, аларның социаль статусын арттыру актуаль булып тора.

Мәктәпкәчә учреждениеләрдә хезмәткәрләр саны 2018 елның ахырына 699 кеше булды, шул исәптән 255 педагогик хезмәткәр (хезмәткәрләрнең гомуми саныннан 36,48%), моның өстенә барлык педагогик хезмәткәрләр диярлек педагогик белмгә ия яки яңадан өйрәтү узалар.

Булган мәктәпкәчә белем бирү оештыру формалары халыкның үсеп килүче ихтияжларын тулаем канәгатьләндермиләр.

Балаларның мәктәпкә килүе башлангычына бертөрле шартларыны тәмин итүче, мәктәпкәчә белем бирү системасы үсешенә ярдәмне игълан итүче “Безнең яңа мәктәп” милли мәгариф инициативасын тормышка ашыру максатыннан, районда мәктәп алды эзерлегә оештырылган. Мәктәп алды укытуы белән балаларны колачлау 100%ны тәшкит итә.

Программа мәктәпкәчә белем бирү өлкәсендә Биектау районы муниципаль сәясәтен тормышка ашыру өчен инструмент булып торалар һәм алда күрсәтелгән проблемаларны хәл итүгә юнәлдерелгән.

III. Ярдәмче программаның максатлары һәм бурычлары, тормышка ашыру

сроктары һәм этаптары

Ярдәмче программаның максаты булып Биектау муниципаль районында сыйфатлы мәктәпкәчә белем бирү белән тәмин итү тора.

Максатка ирешү өчен түбәндәге бурычларны хәл итәргә кирәк:

1. Ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлеген тәмин итү (мәктәпкәчә белем бирүне тәкъдим итү буенча хезмәтләр күрсәтү), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирү буенча.

2. Мәктәпкәчә белем бирү муниципаль белем бирү учреждениеләрендә өстәмә урыннар булдыру.

Ярдәмче программаны тормышка ашыруның ахыргы нәтижеләренең төп күрсәткечләре булып торалар:

- мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә урыннар кытлыгын беетерү;
- мәктәпкәчә белем бирү федераль дәүләт белем бирү стандартларына туры килгән программалар буенча белем алучы мәктәпкәчә белем бирү оешмалары тәрбияләнүчеләренең мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында тәрбияләнүчеләрнең гомуми санына чагыштырма авырлыгы 2021 елга – 100%;

“Мәктәпкәчә белем бирү федераль дәүләт белем бирү стандартларына туры килгән программалар буенча белем алучы мәктәпкәчә белем бирү оешмалары тәрбияләнүчеләренең мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында тәрбияләнүчеләрнең гомуми санына чагыштырма авырлыгы” күрсәткече 2021 елга 100%ка кадәр артачак.

Ярдәмче программаны тормышка ашыру сроктары – дәүләт программасын тормышка ашыруның барлык периоды дәвамында – 2019-2021 еллар.

IV. Чаралар системасын аерып бирүен нигезләү һәм ярдәмче программаның төп чараларының кыскача тасвирламасы

“Ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлеген тәмин итү (мәктәпкәчә белем бирүне (инклюзивны да кертеп) тәкъдим итү буенча хезмәтләр күрсәтү), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирү” дип аталган 1 нче бурычны эшләү өчен түбәндәге төп чараларны тормышка ашырырга кирәк:

1. Муниципаль мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында гражданның һәркем алырлык һәм түләүсез мәктәпкәчә белем алуга хокукларын тормышка ашыруны тәмин итү.

Төп чараны тормышка ашыру мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында гражданның һәркем алырлык һәм түләүсез мәктәпкәчә белем алуны тәмин итүгә юнәлдерелгән.

Чараларны финанслау муниципаль район бюджеты хисабаны тормышка ашырыла.

2. Мәктәпкәчә белем бирү ФГОСын Биектау муниципаль районы мэгариф оешмаларында кертү һәм тормышка ашыру.

Төп чараны тормышка ашыру муниципаль белем бирү оешмаларының мәктәпкәчә белем бирү федераль дәүләт стандартларын кертү һәм тормышка ашыру буенча, ФГОС таләпләрен күз алдында тотып, предметлы-үсеш алу мохитын тормышка ашыру өчен шартлар тудыру буенча, төп белем бирү программаларын эшләү буенча, мәктәпкәчә оешмалар хезмәткәрләренең квалификациясен арттыру һәм яңадан өйрәнүгә юнәлдерелгән.

Чараларны финанслау Республика бюджеты хисабына тормышка ашырыла.

3. Мәктәпкәчә белем бирү гомуми белем бирү программасын тормышка ашыручы белем бирү оешмаларында балаларны караган һәм тәрбияләгән өчен эти-әниләр түләүләренәң бер өлешен компенсацияләү.

Төп чараны тормышка ашыру муниципаль белем бирү учреждениеләрендә баланы карау өчен эти-әниләр түләүләренәң бер өлешен компенсацияләү өчен муниципаль районга субвенцияләр тәкъдим итү аркылы, мәктәпкә белем бирү програмалары буенча укытуны тормышка ашыра торган белем бирү оешмаларына йөрүче балаларны тәрбияләү һәм укытуга материал ярдәм итүгә юнәлдерелгән.

Чараларны финанслау Республика бюджеты хисабына тормышка ашырыла.

“Мәктәпкәчә белем бирү муниципаль белем бирү учреждениеләрендә өстәмә урыннар булдыру” дип аталган 2 нче бурычны эшләү өчен түбәндәге төп чараларны тормышка ашырырга кирәк:

4. Районда мәктәпкәчә белем бирү системасын модернизацияләү.

Әлеге төп чаралары кысаларында муниципаль районга мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә жиһазлар алу өчен субсидияләр бирү.

Чараларны финанслау Республика һәм муниципаль бюджетлары хисабына тормышка ашырыла.

V. Ярдәмче программа кысаларында чаралар

№ т/б	Ярдәмче программа чаралары исемлеге	Еллар буенча тормышка ашыру сроклары		
		2019	2020	2021
Мәктәпкәчә белем бирү үсеше программасы составындагы чаралар				
1. Мәктәпкәчә белем бирү системасы үсеше һәм нәтижәләлеген арттыру				
1. 1.	Мәктәпкәчә белем бирү нәтижәләлеген арттыру			
1.1.1.	Интернет аша балаларны мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә кабул итү буенча гариза бирү, хисапка кую һәм кабул итү буенча муниципаль хезмәт тәкъдим итә торган “Электрон балалар бакчасы” проектында эшләү.	+	+	+
1.1.2.	БМРның “Электрон белем бирү” системасында һәрбер мәктәпкәчә учреждениесе буенча Web-битләр булдыру.	+	+	+
1.1.3.	Мәктәпкәчә белем бирү төп гомуми белем бирү программалары структураларына федераль дәрәжә таләпләренә укыту-методик электрон версиясе белән тәэмин итү.	+	+	-
1.1.4.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә сәламәтлек мөмкинлекләре чикле булган балалар өчен эшләүче махсуслаштырылган төркемнәр	+	+	+
1.1.5.	Белем бирү учреждениеләре базасында мәктәп алды укыту төркемнәре ачу.	+	+	+
1.1.6.	Кыска вакытлы торы урынлы төрле юнәлешле төркемнәр ачу.	+	+	+
1.1.7.	Гаилә мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре ачу.	+	+	+
1.1.8.	Гаилә балалар бакчасы эшен оештыру буенча тәкъдимнәренә эшләп чыгару.	+	+	+
1.1.9.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә мәктәпкәчә яшьтәге балаларга белем бирү мәсьәләләре буенча халык	+	+	+

	өчен консультация пунктлары ачу.			
1.1.10.	Өстәмә белем бирү һәм сәламәтләнדרү хезмәтләре спектрын арттыру.	+	+	+
1.1.11.	Ел саен “Ел тәрбиячесе” район һөнәри бәйгесен оештыру.	+	+	+
1.1.12.	“Иң яхшы балалар бакчасы” инновацион мәктәпкәчә учреждениеләренә грант белән ярдәм итү.	+	+	+
1.1.19.	Мәктәпкәчә яшьтәге балаларның үсеш үзенчәлекләрен һәм сәламәтлек халәтен истә тотып нәтижәле сәламәтлек саклау технологияләре һәм укыту мәгълүматлары банкын оештыру.	+	+	+
1. 2.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре челтәрләре үсеше.			
1.2.1.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрен компьютерлар һәм оргтехника белән жиһазландыру.	+	+	+
1.2.2.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрен Интернет челтәренә кушу.	+	+	+
1.2.3.	Су, жылылык, электр энергиясен, жылылые энергиясен көйләү төеннәрен куллану приборларын урнаштыру.	+	+	+
1.2.4.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрен янғын-саклау сигнализациясе белән жиһазландыру.	+	+	+
1.2.5.	Медицина кабинетларына рөхсәт кәгазьләре бирү. СанПиН таләпләре нигезендә жиһазландыру.	+	+	+
1.3.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә милли белем бирүнең үсеше.			
1.3.1.	Татар телендә тәрбия һәм укыту эшләре алып барыла торган мәктәпкәчә учреждениеләр челтәрләре үсеше.	+	+	+
1.3.2.	Ресурс үзәкләре – базалы милли мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре булдыру.	+	+	+
1.3.3.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә туган телдә мәктәп алды белемен бирүне оештыру.	+	+	+
1.3.3	Балаларны ике дәүләт теле буенча укыту өчен укыту-методик комплектлар тормышка ашыру.	+	+	+
2.	Икътисадның инновацион үсеше бурычларын хәл итүгә һәм бирелгән хезмәтләрнең сыйфатына бәя бирү системасы үсешенә йөз тоткан заманча мәгариф моделен төзү.	+	+	+
2.1.	Мәктәпкәчә оешмаларга ФГОСны кертү буенча белем бирү учреждениеләрен методик алып бару.	+	+	+
2.2.	Гаилә һәм мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә үзара хезмәттәшлек формалары киңәюе, идарәнең дәүләт-ижтимагый формалары үсеше, гаилә клублары төзү, эти-әниләргә мәжбүри башлангыч белем бирү уздыру.	+	+	+
2.3	Уңышлы тәрбия һәм укыту мәсьәләләре буенча тәрбияләнүчеләрнең эти-әниләре өчен психологик мәгърифәт программаларын эшләп чыгару һәм тормышка ашыру.	+	+	+
2.4.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре, гаилә, ижтимагый оешмаларның социаль-педагогик программаларны эшләп чыгару һәм тормышка ашыру буенча хезмәттәшлеге.	+	+	+
2.5.	Сыйфат бәясе бирү механизмнарын педагогларның хезмәтенә түләүне стимуллаштыру өлешенә кертү.	+	+	+
2.6.	Белем бирү сыйфаты мәсьәләләре буенча конференцияләр, форумнар, түгәрәк өстәлләр уздыру.	+	+	+

2.7.	Гомуми белем бирүнең барлык дәрәжәләренә күчә баруын тәэмин итүче, берөзлексез белем бирү системасындагы мәктәпкәчә яшьтәгеләрне дә кертеп, гомуми белем бирү учреждениесе моделен эшләп чыгару.	+	-	+
2.8	Белем бирү учреждениеләренә үзләренә эшчәнлекләре турында жәмәгәтчелек алдында ачык хисаплар бирүен оештыру.	+	+	+

VI. Ярдәмче программаның ахыргы нәтижәләре фаразы

№	Күрсәткечнең исеме, үлчәү берәмлеге.	Башкарырга ярдәм итүче	2019 ел	2020 ел	2021 ел
1	Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында чиратларны бетерү, %	Мәгариф бүлеге	1,0	1,0	1,0
2	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә объектларның тузганлык дәрәжәсе, %	Мәгариф бүлеге	55	50	40
3	Мәктәпкәчә белем бирү федераль дәүләт белем бирү стандартлары программалары буенча укучы мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында тәрбияләнүчеләрнең, мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында тәрбияләнүчеләрнең гомуми санына чагыштырма авырлыгы, %	Мәгариф бүлеге	100	100	100

2019-2021 елларга “БИЕКТАК МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНДА МӘКТӘПКӘЧӘ БЕЛЕМ БИРҮ ҮСЕШЕ” МУНИЦИПАЛЬ ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАСЫН РЕСУРСЛАР БЕЛӘН ТӘЭМИН ИТҮ.

Ярдәмче программаны тормышка ашыру өчен бюджет ассигнованиеләренә күләме тәшкит итә – 964 990,40 мең сум, шул исәптән еллап:

2019 ел (фараз) – 316998,10 мең сум,

шул исәптән: ТР бюджеты - 97624,50 мең сум, жирле бюджет - 128084,30 мең сум, бюджеттан тыш чаралар - 91289,30 мең сум.

2020 ел (фараз) – 322195,60 мең сум,

шул исәптән: ТР бюджеты - 97624,50 мең сум, жирле бюджет - 131540,30 мең сум, бюджеттан тыш чаралар - 93030,80 мең сум.

2021 ел (фараз) - 325796,70 мең сум.

шул исәптән: ТР бюджеты - 97624,50 мең сум, жирле бюджет - 133330,20 мең сум, бюджеттан тыш чаралар - 94842,00 мең сум

Таблица 1.1

	Эшчәнлекнең төп юнәлешләре чараларын һәм механизмнарын тормышка ашыру.	Финанслау чыганаclarы (мең сум)	2019 ел	2020 ел	2021 ел
1	2	3	5	6	7
<u>Мәктәпкәчә белем бирү системасы үсеше</u>					
1.	Муниципаль мәктәпкәчә белем бирү	жирле	50846,3	52010,20	54090,60

	учреждениеләре челтәрен саклау һәм үстерү.	бюджет			
		бюджеттан тыш чаралар	3832,30	3832,30	3832,30
2.	Биектау муниципаль районы һәркем ала торган һәм түләүсез мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең муниципаль йөкләмәләрне финанс яктан тәмин итүне башкару.	жирле бюджет	57413,8	58964,00	57878,50
		бюджеттан тыш чаралар	43918,60	43918,60	43918,60
3.	Муниципаль мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында һәркем ала торган һәм түләүсез мәктәпкәчә белем бирүне алуға хокуклары, шулай ук хезмәт хаклары түләү, укыту чаралары, уенчыклары да кертеп (муниципаль бюджеттан тормышка ашырыла торган биналарны карап тоту өчен һәм коммуналь хезмәтләрне түләү өчен чыгымнардан кала) тормышка ашыруга дәүләт гарантияләре белән тәмин итү.	ТР бюджеты	97624,50	97624,50	97624,50
4.	Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрендә логопед төркемнәре ачылу һәм эшләүгә шартлар тудыру.	жирле бюджет	1040,70	1068,80	1084,00
5	Мәктәпкәчә учреждениеләрдә туклану сыйфатын яхшырту.	бюджеттан тыш чаралар, ТР бюджеты	43538,40	45279,90	47091,10
		жирле бюджет	18783,50	19497,30	20277,10
	БАРЛЫГЫ, шул исәптән:		316998,10	322195,60	325796,70
	ТР бюджеты		97624,50	97624,50	97624,50
	жирле бюджет		128084,3	131540,30	133330,2
	бюджеттан тыш чаралар		91289,30	93030,80	94842,00

**2019 -2021 елларга “БИЕКТАУ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНДА ГОМУМИ БЕЛЕМ
БИРҮ ҮСЕШЕ” ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАСЫ**

**2019-2021 елларга Биектау муниципаль районында гомуми белем бирү үсеше ярдәмче
программасы ПАСПОРТЫ**

№	Ярдәмче программа исеме “Гомуми белем бирү”	
1	Башкарырга ярдәм итүче	“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитеты Мәгариф бүлегенә” муниципаль казна учреждениесе
2	Ярдәмче программаның катнашучылары	“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитеты Мәгариф бүлегенә” муниципаль казна учреждениесе
4	Ярдәмче программаның максаты	Район икътисадының инновацион таләпләренә туры килә торган гомуми белем бирү сыйфатын арттыру.
5	Ярдәмче программаның бурычлары	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлегенә (гомуми белем бирүне тәкъдим итүне оештыру буенча хезмәтләр), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирүгә. 2. Заманча мәктәп инфраструктурасын формалаштыруга юнәлдерелгән гомуми белем бирү муниципаль системасы үсеше. 3. Балаларның һәм яшүсмерләрнең сәламәтлеген саклау һәм ныгыту өчен шартлар тудыру, шулай ук аларда туклану әдәбен формалаштыру. 4. Педагогик хезмәткәрләргә социаль ярдәм һәм укытучы һөнәре статусын арттыруга юнәлдерелгән чараларны үтәү.
6	Ярдәмче программаның сроклары һәм тормышка ашыру этаплары	2019-2021 еллар, тормышка ашыру этаплары аерып күрсәтелми.
7	Ярдәмче программаның бюджет ассигнованиеләре күләме (бюджет ассигнованиеләренән тормышка ашыру еллары буенча планлы күләмнәренә аңлатмалар биреп), шулай ук башка чыганақлардан жәлеп	<p>Чараларны гомуми финанслау күләме. 2019-2021 елларга ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме тәшкил итәчәк- 1 379 531,90</p> <p>2019 ел – 458 303,70 мең сум; 2020 ел (фараз) – 459 089,40 мең сум; 2021 ел (фараз) – 462 138,80 мең сум.</p> <p>Искәрмә: Программаны финанслау күләмнәре фаразлау характерын йөртә һәм район бюджеты чаралары мөмкинлекләрен истә тотып ел саен корректировка кертелә.</p>

	ителә торган фаразланган күләме	
--	------------------------------------	--

Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районында 2018-2019 уку елларында 4973 бала белем алучы (2017-2018 - 4670) 32 гомуми белем бирү учреждениесе эшлэгән.

Алардан:

- башлангыч (филиал) – 6 (67 укучы);
- төп (филиаллар юк) – 8 (301 укучы);
- урта (алардан 1 филиал) – 18 (4605 укучы);
- сәламәтлек мөмкинлекләре чикле балалар өчен мәктәпләр - 0.

Сыйныфларның уртача тулылыгы:

авыл буенча – 13 кеше (2017 елда -12,3).

Үзара бәйләнеш: укытучы-укучы:

авыл буенча – 9,1 кеше (2017/2018 еллар – 8,5).

Таблица. Гомуми белем бирү системасының төп санлы күрсәткечләре

№	Күрсәткечнең исеме	2019	2020	2021
1.	Гомуми белем бирү оешмаларында гомуми белем бирү программалары буенча укучылар саны, кеше	5276	5576	5725
2.	Гомуми белем бирү оешмаларында укучыларның яңа федераль дәүләт белем бирү стандартлары буенча укучыларга карата чагыштырма авырлыгы, %	93,3	98,7	100
3	Гомуми белем бирү сыйфаты белән халыкның канәгатьлеге, %	95	98	99
4	Муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләрендә педагогик эш стажы 5 елдан да артык булган укытучыларның муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләрендәге укытучыларның гомуми саныннан өлеше, %	8,2	10,4	12,4
5	Муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләрендә югары һөнәри белем булган укытучыларның, муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләрендәге укытучыларның гомуми саныннан өлеше, %	94,0	100	100
6	1 укытучыга укучылар саны			
	- авыл жирлегендә	9,2	10,0	11,0
7	Беренче һәм икенче сәламәтлек төркемендәге балаларның муниципаль белем бирү учреждениеләрендәге барлык укучылар саныннан өлеше, %	78,9	80,0	80,0
9	Заманча шартларда белем алучы укучыларның барлык белем бирү дәрәжәләрендәге укучыларның гомуми саныннан өлеше, %	100	100	100

I. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ ӨЛКӘСЕ

ХАРАКТЕРИСТИКАСЫ, КҮРСӘТЕЛГЭН ӨЛКӘДӘ ТӨП ПРОБЛЕМАЛАРНЫҢ ТАСВИРЛАМАСЫ ҺӘМ АНЫҢ ҮСЕШЕН ФАРАЗЛАУ.

Биектау муниципаль районы мәгариф системасында төп чаралар гомуми белем бирү учреждениеләре чөлтәре ресурсларын куллануны рациональләштерү хисабына сыйфатлы белем бирүгә, укучыларның укуга ихтыяжларын канәгатьләндрерү өчен материал-техник, финанс, кадрлар, идарә шартлары тудыруга юнәлдерелгән.

Районда 15 татар телле укыту мәктәбен үз эченә алган (2017 елда - 17), 902 бала белем алучы (2017 елда – 921) милли белем бирү учреждениеләре чөлтәре сакланган. Туган телләрендә белем алучы татар балалары район буенча 42% (2017 ел – 43,3%).

2018 елда белем бирү учреждениеләренә капитал ремонт республика программасы кысаларында республика бюджетыннан “Сказка” Чернышевка балалар бакчасын”, “Теремок” Чернышевка балалар бакчасын”, “Белочка” Бөреле балалар бакчасын” ремонтлау өчен 17 млн. сум акча бүлеп бирелде. Алан-Бәксәр мәктәбәндә 1,5 млн.сумга спорт залы төзекләндерелде. Күлле мәктәбәндә (16,% млн.сумга) һәм Дөбъяз мәктәбәндә 25 млн.сумга капитал төзекләндерү бара.

Һәркем алырга мөмкин булган сыйфатлы белем алу максатларында базалы мәктәпләргә укучыларны мәктәп автобуслары белән китерү оештырылган. Бүгенге көндә мәктәп автобуслар паркы 22 машинаны тәшкит итә, алар 40 торак пункттан укучыларны китерә, китерелә торган укучылар саны 621 бала. 2017-2018 уку елында 2 яңа автобус бүлеп бирелде. Ләкин яңа мәктәп ачылу һәм эксплуатациянең норматив сроклары чыгу белән бәйлә рәвештә яңадан 6 автобус кирәклегә туа.

2017-2018 уку елларында укучылар саны кимү сәбәплә өч башлангыч мәктәп бетерелде (Зур Бөреле, Исләйтар, Таш Сөн). 32 гомуми белем бирү учреждениесе компьютер техникасы белән тәмин ителде. Бер компьютергә 9 укучы туры килә.

Бүгенге көндә “Интернет” чөлтәренә киң сызыклы керү технологиясе буенча 20 мәктәп тоташтырылган (2017 елда - 23), ВОЛС буенча 12 мәктәп (2017 елда - 11) тоташтырылган. Компьютер паркының тузуы – 30% (2017 елда 24%).

2018 елга “Укытучыга - ноутбук” проектын тормышка ашыру кысаларында базалы мәктәпнең 113 укытучысына ноутбук кайтарылды (2017 елда - 244).

ИКТ буенча курсларда 5 педагог укыды (2017 елда - 6).

Электрон белем бирүдә компетенция үзәге булып “Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районының 2 нче номерлы Биектау урта гомуми белем бирү мәктәбе” МБГББУ санала.

Районда 3247 бала шөгильләнүче 3 өстәмә белем бирү учреждениесе эшли (3 учреждение ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы карамаганда). Укучыларны өстәмә белем бирү белән колачлау 73,09%ны тәшкит итә.

Медицина кабинетлары саны – 12. Сәламәтлеккә ярдәм күрсәтү мәктәпләре – 25 мәктәп, алтын дәрәжәдә – 1, көмеш дәрәжәдә -10, бакыр дәрәжәдә – 14.

Татарстан Республикасының муниципаль районы белем бирү учреждениеләрендә 1966 кеше хезмәт куя, алардан педагогик хезмәткәрләр – 963 кеше, алардан укытучылар – 574. Булышлык итүче персоналның укытучыларга карата өлеше – 29%.

Реструктуризация нәтижәсендә кыскартылганнарның саны – 0. Эшкә урнаштырылганнарның саны – 0.

2017-2018 уку елында берьюлы ике урында эшләүчеләрнең саны – 35 кеше. Педагогик хезмәткәрләр саныннан 580 кешенең квалификациян категорияләре бар, бу 60,23%. 820 педагог югары белемгә ия, бу 85%ны тәшикл итә.

Исем һәм бүләкләргә ия

“Мәгарифтә казанышлары өчен” күкрәк билгесе – 88 педагог;

“Россия Федерациясенең гомуми белем бирү өлкәсенең мактаулы хезмәткәре” күкрәк билгесе - 42 педагог;

ТРның атказанган укытучысы – 14 педагог;

РФ Мәгариф һәм фән министрлыгы Мактау грамотасы белән бүләкләнгәннәр – 68 педагог;

ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы Мактау грамотасы белән бүләкләндедәләр – 184 педагог.

Хезмәткәрләр арасынан пенсионерлар жәлеп ителгән – 135 кеше.

Район мәктәпләрендә барлык район мәктәпләрендә эшләүче педагоглар саныннан 30 яшькә кадәр 36 педагог эшли. Районда яшь педагоглар Ассоциациясе оештырылган, аңа 45 педагог кергән.

Килгән һәм урыннарда калган яшь белгечләрнең саны – 15.

Гендерлы состав – 574 укытучы арасынан 435е хатын-кызлар.

Бәйгеләрдә катнашу:

Иң яхшы методист» гранты - 4 методист

Укытучы – остаз» гранты - 5 укытучы

«Укытучы-мастер» гранты - 6 укытучы

«Оста мөгаллим» гранты - 2 укытучы

“Татар теле буенча VI Халыкара олимпиада жиңүчесен эзерләгән өчен» гранты- 1 укытучы

«Авыл укытучысы» конкурсы – абсолют жиңүче

“Ел укытучысы -2018/ Иң яхшы татар теле һәм әдәбияты укытучысы” республика конкурсы – 2 урын.

“Ана теле” туган тел укытучылары арасында Россиякүләм мастер-класслар конкурсы – лауреат.

“Мәгариф” өлкәсенең өстенлекләре башлангыч, төп федераль дәүләт белем бирү стандартларын тормышка ашыруга, төп гомуми һәм урта гомуми белем бирү ФГОСларын кертүгә бирелгән.

Районның барлык мәктәпләрендә башлангыч гомуми белем бирү ФГОСлары тормышка ашырыла. Яңа белем бирү стандартларына күчү мәсьәләләре һәм бер үк вакытта белем бирү процессының сыйфатын күтәрү чишүне таләп итә торган проблемаларны даирәсен ачыклады:

- районда көннең икенче яртысында укучыларның дәрестән тыш эшчәнлекләрен оештыру өчен белем бирү учреждениеләре инфраструктурасы тулы күләмдә эшләнмәгән;

- башлангыч мәктәп укытучыларына һәм төп мәктәп предмет укытучыларына ярдәм белән тәэмин итә торган тьютор (шул исәптән дистанцион рәвештә) ярдәме системасы тулы көченә эшләми;

- укуның компетентлыгын тээмин итүче белем бирү эчтөлеге һәм технологияләре яңартуны таләп итә;

- белем бирү программаларын вариативлыгын үстерү һәм төрле төркем укучыларга мәктәп укутуы эчтөлегенә (шәхси белем бирү траекторияләре) адаптивлыгы кирәк;

Мәгълүмати белем бирү мохитен формалаштыруда уңай тенденцияләр булуга карамастан, монда шулай ук хәл ителмәгән проблемалар кала бирә:

- район гомуми белем бирү учреждениеләренә Интернет челтәренә 2 Мбайт/с.тан да ким булмаган югары тизлекле керү мөмкинлеген тәкъдим итү эшләре тулы күләмдә тәмамланмаган;

- дистанцион формада инвалид балаларны укуту өчен дә шартлар камиллектән ерак.

Район мәгарифен модернизацияләү бурычларын тормышка ашыру белем бирү учреждениеләренә педагогик һәм житәкчелек итүче кадрларның һөнәри һәм социаль житешлелеген таләп итә.

Күрсәтелгән проблемаларның күпчелегенә, гомуми белем бирү өлкәсендә муниципаль сәясәтне тормышка ашыруның оештыру нигезен хәл итү булып район гомуми белем бирү үсешен дәвам итүне тээмин иткән чын ярдәмче программа, дәүләт чараларын гомуми белем бирү системасына инвестицияләүнең юнәлешлеләге, эзлеклелеге һәм контроле һәм система субъектлары көчләрен берләштерү булырга тиеш.

1. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫҢ МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ, ТОРМЫШКА АШЫРУ ЭТАПЛАРЫ

“Гомуми белем бирү” ярдәмче программаның максаты булып районның икътисади инновацион үсеш таләпләренә туры килгән сыйфатлы гомуми белем бирү белән тээмин итү тора.

Ярдәмче программаның бурычлары булып торалар:

1. Ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлеген тээмин итү (гомуми белем бирүне тәкъдим итү буенча хезмәтләр күрсәтү), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирү буенча.

2. Заманча мәктәп инфраструктурасын формалаштыруга юнәлдерелгән гомуми белем бирү муниципаль системасы үсеше.

3. Балаларның һәм яшүсмерләрнең сәламәтлеген саклау һәм ныгыту өчен шартлар тудыру, шулай ук аларда туклану әдәбен формалаштыру.

4. Педагогик хезмәткәрләргә социаль ярдәм һәм укутучы һөнәре статусын арттыруга юнәлдерелгән чараларны үтәү.

Ярдәмче программаны тормышка ашыруның ахыргы нәтижеләре төп күрсәткечләре булып торалар:

- “Бердәм дәүләт имтиханын бирә алмаган муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләре чыгарылыш сыйныф укучыларының муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләренә чыгарылыш сыйныф укучыларының гомуми санына өлеше” – әлеге күрсәткеч 2018 елда 0,6%тан 2021 елга 0% ка төшәргә тиеш;

- “Заманча шартларда белем алчыларның чагыштырма авырлыгы” – әлеге күрсәткеч 2021 елга 100%ка кадәр артырга тиеш.

- “Гомуми белем бирү программалары буенча белем алуучы, төрле дәрәжәдәге олимпиадаларда һәм бәйгеләрдә катнашучы укучыларның чагыштырма авырлыгы” – әлеге күрсәткеч 2018 елда 61,2%тан 2021 елга 65,4%ка ка кадәр артырга тиеш.

- Ярдәмче программаны тормышка ашыру сроклары – 2019-2021 елларда муниципаль программаны тормышка ашыруның барлык периоды дәвамында. Программаны тормышка ашыру этаплары билгеләнми.

2. ЧАРАЛАР СИСТЕМАСЫН АЕРУНЫ НИГЕЗЛӘУ ҺӘМ ЯРДӨМЧЕ ПРОГРАММАНЫҢ ТӨП ЧАРАЛАРЫНЫҢ КЫСКАЧА ТАСВИРЛАМАСЫ

“Ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлеген тәмин итү (гомуми белем бирүне (инклюзивны да кертеп) тәкъдим итү буенча хезмәтләр күрсәтү), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирү” дип аталган 1 нче бурычны эшләү өчен түбәндәге төп чараларны тормышка ашырырга кирәк:

1. Дәүләт гомуми белем бирү стандартлары кысаларында гражданнарның һәркем алырлык һәм түләүсез гомуми белем алуга хокукларын тормышка ашыруны тәмин итү.

Төп чараны тормышка ашыру муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләре укучылар тарафыннан һәркем алырлык һәм түләүсез башлангыч гомуми, төп гомуми, урта гомуми белем алуга мөмкинлекләр, хезмәт хакын түләү, дәрәслекләр һәм кулланмалар, укыту чаралары алуга чыгымнарны финанс тәмин итү өлешендә гомуми белем бирү программаларын тормышка ашырырга кирәкле күләмдә республика бюджетыннан субвенцияләр алу юлы белән тәмин итүгә юнәлдерелгән.

2. Гомуми белем бирү үсешенә юнәлдерелгән оештыру-методик чаралар уздыру.

Төп чараны уздыру гомуми белем бирү учреждениеләре укучыларының дәрәстән тыш эшчәнлеген үстерүгә, чит телләренә өйрәнү өчен тулы шартлар тудыруга, рус теленә һәм татар теленә Татарстан Республикасы дәүләт телләре буларак функциясен тормышка ашыруга юнәлдерелгән.

Чараны финанслау республика бюджеты хисабына тормышка ашырыла.

“Заманча мәктәп инфраструктурасын формалаштыруга юнәлдерелгән гомуми белем бирү муниципаль системасы үсеше ” дип аталган 2 нче бурычны эшләү өчен түбәндәге төп чараларны тормышка ашырырга кирәк:

3. Гомуми белем бирү системасын модернизацияләү буенча чаралар планын үтәү.

Әлеге чыгымнар юнәлеше буенча Биектау районында гомуми белем бирү системасын модернизацияләү буенча чараларны үтәүгә республика бюджетыннан чыгымнар күрсәтелә, шул исәптән түбәндәгеләрне үз эченә алган:

- белем бирү учреждениеләрен укыту, укыту-лаборатор, укыту-житештерү, компьютер һәм башка жиһазлар белән жиһазландыру;

- укучыларны йөртү өчен транспорт чаралары алу;

- мәктәп китапханәләре фондларын тулыландыру;

- булган компьютер классларын модернизацияләү, автоматлаштырылган укытучы һәм укучының эш урыннарын алу, “Укытучыга компьютер”

программасы буенча алынган укытучыларның ноутбукларын алыштыру;

- инвалид балаларны дистанцион укытуны тээмин итә торган Интернет челтәренә спутник һәм башка элемент каналларын кулланып керүне оештыру;

- гомуми белем бирү учреждениеләренә Интернет челтәренә керү мөмкинлеген тээмин итү;

Чараны финанслау федераль һәм республика бюджетларыннан тормышка ашырыла.

4. Фәннең һәм ижади эшчәнлекнең төрле өлкәләрендә сәләтле балаларны ачыклау, үстерү һәм ярдәм итү системасын булдыру.

Әлеге чараны тормышка ашыру фәннең һәм ижади эшчәнлекнең төрле өлкәләрендә сәләтле балаларны ачыклау, үстерү һәм ярдәм итү системасын булдыруга юнәлдерелгән. Әлеге төп чара кысаларында түбәндәге чаралар тормышка ашырыла:

- сәләтле балалар өчен сәләтле балалар өчен профильле сменаларда республиканың әйдәп баручы югары уку йортлары галимнәре катнашында читтән торып дистанцион мәктәп эшендә, мәктәп укучыларының Россиякүләм олимпиадаларга эзерлек вакытында югары уку йортлары базасында укыту-күнекмәләр жыеннарында катнашу;

- белем бирү эшчәнлегенә төрле юнәлешләре буенча сәләтле укучыларның ижади конкурсларда катнашуы;

- Россиякүләм олимпиадаларда һәм конкурсларда катнашу;

- Биектау районы сәләтле балалары банкы мәгълүматларын яңарту һәм аның системалы яңартылуы.

Чараны финанслау республика бюджетыннан тормышка ашырыла.

“Балаларның һәм яшүсмерләрнең сәламәтлеген саклау һәм ныгыту өчен шартлар тудыру, шулай ук аларда туклану әдәбен формалаштыру” дип аталган 3 нче бурычны эшләү өчен түбәндәге төп чараларны тормышка ашырырга кирәк:

5. Балаларның һәм яшүсмерләрнең сәламәтлеген саклау һәм ныгыту өчен шартлар тудыру, шулай ук аларда туклану әдәбен формалаштыру.

Әлеге чараны тормышка ашыру гомуми белем бирү учреждениеләрендә балалар һәм яшүсмерләрнең сәламәтлекләрен саклау һәм ныгытуга шартлар тудыруга мөмкинлек бирә торган нәтижәле туклану системасын оештыруга юнәлдерелгән. Әлеге төп чара кысаларында гомуми белем бирү оешмаларының туклану блоклары материль-техник базасын камилләштерү, район укучыларының гомуми фәнни нигезләп балансланган рационны эшләү һәм кертү, белем бирү процессы катнашучылары арасында сәламәт туклану әдәбен формалаштыру буенча оештыру-укыту эшләре белән тээмин итү.

Чараны финанслау республика бюджетыннан тормышка ашырыла.

6. Балаларны сәламәтләндерү кампаниясен уздыруны оештыру.

Әлеге чараны тормышка ашыру балаларның мәктәп яны сәламәтләндерү лагерьларында, төрле типтагы сәламәтләндерү учреждениеләрендә сәламәтләндерүләрен оештыруга юнәлдерелгән. Әлеге мероприятие кысаларында балаларны төрле формадагы ял итү һәм сәламәтләндерү формалары белән тээмин итү күз алдында тотыла.

Чараны финанслау федераль һәм республика бюджетларыннан тормышка ашырыла.

“Педагогик хезмэткэрлэргэ социаль ярдэм һәм укытучы һөнәре статусын арттыруга юнәлдерелгән чараларны үтәү” дип аталган 4 нче бурычны эшләү өчен түбәндәге төп чараларны тормышка ашырырга кирәк:

7. Район укытучыларына ипотека кредиты бирү белән бәйлә чыгымнарның бер өлешен каплауга субсидияләр, укытучы һөнәре статусын арттыруга һәм социаль ярдәм итүгә юнәлдерелгән чаралар башкару.

Өлеге чараны тормышка ашыру яшь укытучыларга ташламалы ипотека кредиты системасын булдыруга, шулай ук муниципаль район белем бирү оешмаларының педагогик хезмэткэрләренә коммуналь хезмэтләр буенча чыгымнарын субсидияләүгә юнәлдерелгән.

Максималь кредит суммасын исәпләү өчен созаемщикларны, һәм дә поручительләргә дә жәлеп итү мөмкинлеге, шулай ук “ана капиталы” рәвешендә социаль түләүләр, сертификатлар һ.б.

Чараны финанслау федераль һәм республика бюджетларыннан тормышка ашырыла.

3. ЯРДЭМЧЕ ПРОГРАММАНЫҢ АХЫРГЫ НӘТИЖӘЛӘРЕ ФАРАЗЫ

№	Күрсәткечнең исеме, үлчәү берәмлеге	Башкарырга булышучы	2019	2020	2021
1.	Бердәм дәүләт имтиханын бирә алмаган муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләре чыгарылыш сыйныф укучыларының муниципаль гомуми белем бирү учреждениеләренә чыгарылыш сыйныф укучыларының гомуми санына өлеше	Биектау муниципаль районы Мәгариф бүлеге	0	0	0
2.	Заманча шартларда белем алучыларның чагыштырма авырлыгы	Мәгариф бүлеге	90	100	100
3.	Гомуми белем бирү программалары буенча белем алучы, төрле дәрәжәдәге олимпиадаларда һәм бәйгеләрдә катнашучы укучыларның чагыштырма авырлыгы	Биектау муниципаль районы Мәгариф бүлеге	61,8	68,4	72,2

2019-2020 елларга “БИЕКТАК МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНДА ГОМУМИ БЕЛЕМ БИРҮ ҮСЕШЕ” МУНИЦИПАЛЬ ЯРДЭМЧЕ ПРОГРАММАСЫН РЕСУРСЛАР БЕЛӘН ТӘЭМИН ИТҮ.

Ярдәмче программаны тормышка ашыру өчен бюджет ассигнованиеләренә күләме тәшкит итә – 1 379 531,90 мең сум, шул исәптән еллап:

2019 ел – 458 303,70 мең сум;

шул исәптән: ТР бюджеты-247919,50 мең сум

жирле бюджет -205342,2 мең сум

бюджеттан тыш чаралар -5042,00 мең сум

2020 ел (фараз) – 459089,40 мең сум

шул исәптән: ТР бюджеты -247919,50 мең сум

жирле бюджет -206127,90 мең сум
 бюджеттан тыш чаралар -5042,00 мең сум
 2021 ел (фараз) - 462138,80 мең сум
 шул исәптән: ТР бюджеты -247919,50 мең сум
 жирле бюджет -209177,30 мең сум
 бюджеттан тыш чаралар -5042,00 мең сум.

Таблица 1.2

	Эшчәнлекнең төп юнәлешләре чараларын һәм механизмнарын тормышка ашыру.	Финанслау чыганакалары, (мең сум)	2019 ел	2020 ел	2021 ел
1	2	3	5	6	7

Гомуми белем бирү системасын яңарту

1.	Төп гомуми белем бирү программалары буенча һәркем ала алырлык һәм түләүсез башлангыч гомуми, төп гомуми, урта гомуми белем бирү учреждениеләре муниципаль йөкләмәләрен финанс тәэмин итү, РФ субъектлары дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләренә кергән белем бирү процессын финанс тәэмин итү вәкаләтләреннән кала.	жирле бюджет бюджеттан тыш чаралар	102328,70 5042,00	99211,50 5042,00	100772,50 5042,00
2.	Белем бирү учреждениеләре эшчәнлегендә мәгълүмати һәм телекоммуникацион технологияләр булдыру һәм куллану.	жирле бюджет	603,00	625,30	634,00
3.	Белем бирү оешмаларында гражданнар тарафыннан һәркем ала торган һәм түләүсез башлангыч гомуми, төп гомуми, урта (тулы) гомуми белем алуга хокукларны, шулай ук төп гомуми белем бирү программаларын тормышка ашыру өчен кирәкле күләмдә гомуми белем бирү учреждениеләрендә өстәмә белем бирүдә, гомуми белем бирү учреждениеләре хезмәткәрләренә хезмәт хакын түләү, дәрәслекләр һәм кулланмалар, техник укыту чаралары алуга, чыгым материаллары һәм хужалык ихтыяжлары өчен (жирле бюджетлардан тормышка ашырыла торган биналарны карап тоту өчен һәм коммуналь хезмәтләренә түләү өчен чыгымнардан кала) чыгымнарны финанс тәэмин итү өлешендә тормышка ашыруга дәүләт гарантияләре белән тәэмин итү.	ТР бюджеты	247919,50	247919,5	247919,50
4.	Муниципаль белем бирү учреждениеләре челтәрләрен саклау һәм үстерү.	жирле бюджет	85683,00	88853,30	90097,30
5.	Профильле белем бирүне үстерү - профильле сыйныфлар ачу, шул исәптән оборона-спорт юнәлешендәге профильле сыйныфлар, кадет, хоккей сыйныфлары	жирле	6293,70	6527,00	6618,40

	ачылуы һәм эшлэве.	бюджет			
6.	Белем бирү учреждениесендә балаларның куркынычсызлыгын саклау: - белем бирү учреждениесе биналарын һәм территорияләрен видео күзәтү системалары белән тәмин итү; Мәктәп куркынычсызлыгы системасын тәмин итү: - АПС - «тревога кнопкасы»	жирле бюджет	2500,00	2592,50	2628,80
7.	Гомуми белем бирү учреждениеләре базасында физик культура-спорт, спорт-техник һәм туристик юнәлештәге секция (түгәрәкләр) эшен оештыру һәм аларны материал-техник яктан жиһазландыру.	жирле бюджет	602,00	602,00	602,00
8	Белем бирү учреждениесе милкен карап тоту һәм төзекләндерү буенча шартлар тудыру.	жирле бюджет	7331,80	7716,30	7824,30
	БАРЛЫГЫ, шул исәптән : ТР бюджеты жирле бюджет бюджеттан тыш чаралар		458 303,70 247919,50 205342,2 5042,00	459 089,40 247919,50 206127,90 5042,00	462 138,80 247919,50 209177,30 5042,00

**“ӨСТӘМӘ БЕЛЕМ БИРҮ” ЯРДӘМЧЕ
 ПРОГРАММАСЫ
 “ӨСТӘМӘ БЕЛЕМ БИРҮ” ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАСЫ
 ПАСПОРТЫ**

№	Ярдәмче программаның исеме “Өстәмә белем бирү”	
1	Башкарырыга булышучы	“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитеты Мәгариф бүлеге” МКУсы
2	Ярдәмче программаның катнашучылары	“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитеты Мәгариф бүлеге” МКУ, “Балкыш” балалар ижаты йорты, “Тулпар” мәктәптән тыш эшләр үзәге, “Каскад” балалар белем бирү сәламәтләндрү үзәге, Биектау муниципаль районының мәдәният бүлеге, яшьләр эшләре һәм спорт бүлеге.
4	Ярдәмче программаның максаты (максатлары)	Райондагы өстенлекләр нигезендә балаларга һәм яшьләргә тәрбия һәм өстәмә белем бирү муниципаль системасы үсеше.
5	Ярдәмче программаның бурычлары	1. Ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлеге (төрле юнәлештәге өстәмә белем бирүне тәкъдим итүне оештыру буенча хезмәтләр), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирүгә. 2. Өстәмә белем бирүнең эчтәлеген модернизацияләү. 3. Өстәмә белем бирүнең инфраструктурасы үсеше.
6	Ярдәмче программаның сроклары һәм тормышка ашыру этаплары	2019 – 2021 еллар, тормышка ашыру этаплары аерып күрсәтелми.
7	Ярдәмче программаның	Муниципаль район бюджеты чаралары хисабына ярдәмче программаны тормышка

	бюджет ассигнованиеләре күләме (бюджет ассигнованиеләренең аны тормышка ашыру еллары буенча планлы күләмнәренә аңлатмалар биреп), шулай ук башка чыганақлардан жәлеп ителә торған фаразланған күләме	ашыруға бюджет ассигнованиеләре күләме 65521,40 мең сумны тәшкіл итә, шул исәптән еллап: 2019 ел – 21476,90 мең сум; 2020 ел (фараз) – 21918,60 мең сум; 2021 ел (фараз) – 22125,90 мең сум; Искәрмә: Программаны финанслау күләмнәре фаразлау характерын йөртә һәм район бюджеты чаралары мөмкинлекләрен истә тотып ел саен корректировка кертелә.
8	Ярдәмче программаның ахыргы нәтижәләре	Өстәмә белем бирү белән қолачланған 5 яшьтән 18 яшькә кадәр балаларның барлық балалар һәм яшьләренең санындагы өлеше 2021 елга – 100%. Төрле дәрәжәдәге олимпиада һәм бәйгеләрдә катнашучы өстәмә белем бирү программалары буенча белем ала торған укучыларның өстәмә белем бирү программалары буенча белем алучыларның гомуми санына чагыштырма авырлығы 2021 елга – 47%ка кадәр. Спорт юнәлешле өстәмә белем бирү программалары белән қолачланған балалар саны 5 яшьтән 18 яшькә кадәр һәм өлкәнрәк балалар һәм яшьләренең гомуми саныннан 2021 елга – 15%ка кадәр. Район һәм республика ярышларында призлы урыннар яулаган район спортчыларының саны 2021 елга 20%ка кадәр.

**1. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ ӨЛКӘСЕ
ХАРАКТЕРИСТИКАСЫ, КҮРСӘТЕЛГӘН ӨЛКӘДӘ ТӨП
ПРОБЛЕМАЛАРНЫҢ ТАСВИРЛАМАСЫ ҺӘМ АНЫҢ ҮСЕШЕН
ФАРАЗЛАУ.**

“Өстәмә белем бирү” ярдәмче программаның эшчәнлек өлкәсе Биектау муниципаль районында урнашкан өстәмә белем бирү муниципаль учреждениеләр системасын қолачлы һәм өстәмә белем бирү өлкәсендә белем бирү сәясәтен тормышка ашыру буенча чараларны билгели.

Өстәмә белем бирү балаларның һәм олыларның ижади сәләтләрен формалаштыруға һәм үстерүгә, аларның интеллектауаль, әхлакый һәм физик

камиллеккә омтылу шәхси ихтыяжларын канәгатьләндерүгә, сәламәт һәм куркынычсыз яшәү рәвешә формалаштыруга, сәламәтлекне ныгыту, шулай ук балаларның һәм яшьләрнең буш вакытын оештыруга юнәлдерелгән. Балаларга өстәмә белем бирү аларның жәмгыятьтә яшәү өчен аларның яраклашуын, һөнәри ориентациясен, шулай ук зур сәләтләр күрсәтүче балаларны ачыклау һәм ярдәм итүне тәмин итә. Өстәмә гомуми белем бирү программалары балаларның яшә һәм шәхси үзенчәлекләрен истә тотарга тиеш.

Биектау муниципаль районында балаларга һәм яшьләргә өстәмә белем бирү системасы үсешә, район белем бирү учреждениеләренең тәрбия бирү потенциалын ныгыту буенча уңай тәҗрибә тупланган. Рухи-әхлакый, патриотик тәрбия, яшүсмерләр мохитендә негатив күренешләр профилактикасы өлкәсендә максатчан программалар тормышка ашырыла. Районда 3 мең бала шөгыйльләне торган 3 өстәмә белем бирү учреждениесе эшләп килә. Өстәмә белем бирү белән колачланганлык 73,9%.

Медицина кабинетлары саны – 12. Сәламәтлеккә ярдәм итү мәктәпләре – 23, алтын дәрәжәдә – 1, көмеш дәрәжәдә – 2.

“Дәресләрдән соң мәктәп” Республика проекты катнашучыларының саны – 4, алар арасынан жиңүче өстәмә белем бирү учреждениеләре – 0.

Тәрбия һәм өстәмә белем бирү өлкәсенең төп приоритетлары – рухи-әхлакый тәрбия, сәламәт яшәү рәвешен алга чыгару, техник иҗат, экологик тәрбия.

Балалар һәм яшьләргә физик культура һәм спорт белән шөгыйльләнергә жәлеп итү өчен чаралар кабул ителгән. Районда физик культура-спорт юнәлешендәге балаларга өстәмә белем бирү учреждениеләре эшли. Районда “Балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе” балаларга өстәмә белем бирү буенча МБББУ бар.

Балаларга өстәмә белем бирү системасында физик культура-сәламәтләндерү һәм спорт-масса эшләре баланың физик яктан камилләшүенә, сәламәт яшәү рәвешә алып баруны формалаштыруга, милләтнең спорт резервын тәрбияләүгә юнәлдерелгән. Алга таба балалар-яшүсмерләр спортын үстерү спорт мәктәбе исәбенә генә түгел, ә балалар белән башка класстан тыш һәм мәктәптән тыш формадагы эшләр, гомуми һәм һөнәри белем бирү учреждениеләрендә физик культура- сәламәтләндерү һәм спорт секцияләре һәм клублары булдыру аркасында да тормышка ашырыла. Балаларга өстәмә белем бирүнең әлегә юнәлешә үсешенә резервы булып мәгариф системасы, физик культура һәм туризм, иҗтимагый оешмаларның тырышлыгын бергә туплавы тора.

Физик культура-спорт юнәлешендә балаларга өстәмә белем бирү булышлык итә:

- кече яшьтән үк балаларда физик культура белән шөгыйльләнергә тарту;
- мәктәпкәчә яшьтәгеләрне һәм мәктәп яшендәгеләрне максималь санда физик культура һәм спорт белән систематик рәвештә шөгыйльләнергә кертәп жиберү;
- үсеп килүче буынны һәлакәткә илтүче гадәتلәрдән һәм деструктив үз-үзен тотыштан игътибарларын читкә юнәлтү;
- авырулар профилактикасы һәм дөвалану максатларында физик культура-сәламәтләндерү күнекмәләрен актив куллану;

- Биектау муниципаль районы территориясендә яшәүче балалар һәм яшүсмерләрнең физик сәламәтлекләре күрсәткечләрен яхшырту;

- үсеп килүче буынны физик культура һәм спорт белән массалы шөгыльләнүгә жәлеп итү.

Моңың белән бергә физик культура-спорт юнәлешендәге эшчәнлекне оештыру түбәндәге проблемаларга ия:

- белем бирү учреждениеләренең куатсез материал-техник базасы;

- физик тәрбия бирү һәм сәламәтләндерү процессын заманча программа-методик һәм технологик тәмин итү дәрәжәсе житәрлек түгел;

- һөнәри педагогик һәм тренер кадрлары кытлыгы.

Районда балаларны һәм яшүсмерләрне системалы итеп физик культура һәм спортка жәлеп итү буенча эш уздырыла.

Ләкин кабул ителә торган чаралар районда вәзгыятьне тамырыннан ук үзгәртәргә мөмкинлек бирмиләр. Бүгенге көндә гражданлык, патриотик үзәк һәм ижтимагый конструктив тотыш түбән дәрәжәдә. Балалар һәм укучы яшьләр тәрбиясе белән бәйлә төрле хезмәтләрнең һәм ведомстволарның эшләре координациясен таләп итәләр. Балалар һәм яшьләр мохтендә популяр булган яңа эшчәнлек формаларын үзләштерергә теләгән балалар һәм яшьләрнең кызыксынулары тулы күләмдә исәпкә алынмый.

Тәрбия һәм өстәмә белем бирү өлкәсендә өстенлекле бурыч булып өстәмә белем бирү хезмәтләре белән колачланган балалар һәм яшүсмерләр саны арту, тәкъдим ителә торган хезмәтләрнең үзгәрәп торган халык ихтияжарына туры килүен тәмин итү, яңа буын эксперименталь белем бирү программаларын кертү, белем бирү оешмаларында тәрбия бирү компонентлары үсеше, тәрбиянең социаль статусы үсеше, шәхеснең рухи-әхлакый үсеше, укучыларны тормыштагы үзбилгеләнүгә әзерләүне тәмин итү, социаль адаптация тора.

2. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ МАКСАТЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ, СРОКЛАРЫ ҺӘМ ЭТАПЛАРЫ.

“Өстәмә белем бирү” ярдәмче программасының максаты булып райондагы өстенлекләр нигезендә балалар һәм яшьләргә тәрбия һәм өстәмә белем бирү муниципаль системасы үсеше тора.

Ярдәмче программаның бурычлары булып тора:

- Ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлегенә (төрле юнәлештәге өстәмә белем бирүне тәкъдим итүне оештыру буенча хезмәтләр), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирүгә;

- өстәмә белем бирүнең эчтәлеген модернизацияләү;

- өстәмә белем бирүнең инфраструктурасы үсеше.

Ярдәмче программаны тормышка ашыруның ахыргы нәтижеләренең төп күрсәткечләре булып тора:

- «Өстәмә белем бирү белән колачланган 5 яшәтән 18 яшькә кадәр балаларның барлык балалар һәм яшьләрнең санындагы өлеше».

Әлегә күрсәткеч 2018 елда 67%тан 2021 елга 75%ка кадәр артырга тиеш.

- «Төрле дәрәжәдәге олимпиада һәм бәйгеләрдә катнашучы өстәмә белем бирү программалары буенча белем ала торган укучыларның өстәмә белем бирү программалары буенча белем алуучыларның гомуми санына чагыштырма авырлыгы».

Әлеге күрсәткеч 2018 елда 41%тан 2021 елга 47%ка кадәр артырга тиеш.

«Спорт юнәлешле өстәмә белем бирү программалары белән колачланган балалар саны 5 яшьтән 18 яшькә кадәр һәм өлкәнрәк балалар һәм яшьләрнең гомуми саны». Әлеге күрсәткеч 2018 елда 8%тан 2021 елга 15%ка кадәр артырга тиеш.

- «Район һәм республика ярышларында призлы урыннар яулаган район спортчыларының саны арту».

Әлеге күрсәткеч 2018 елда 15%тан 2021 елга 20%ка кадәр артырга тиеш.

Ярдәмче программаны тормышка ашыру сроклары – 2019-2021 елларда дәүләт программасын тормышка ашыруның барлык периоды дәвамында. Программаны тормышка ашыру этаплары билгеләнми.

3. ЧАРАЛАР СИСТЕМАСЫН АЕРУНЫ НИГЕЗЛӘУ ҺӘМ ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫҢ ТӨП ЧАРАЛАРЫНЫҢ КЫСКАЧА ТАСВИРЛАМАСЫ

“Ведомство карамагында булган учреждениеләрнең эшчәнлегенә (төрле юнәлештәге өстәмә белем бирүне тәкъдим итүне оештыру буенча хезмәтләр), шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирү” дип аталган 1 нче бурычны эшләү өчен түбәндәге төп чараларны тормышка ашырырга кирәк:

1. Төрле юнәлештәге өстәмә белем бирүне тәкъдим итүне оештыру;

Төп чараны тормышка ашыру балалар һәм яшьләргә өстәмә белем бирү оешмаларын үстерүгә юнәлдерелгән.

Әлеге төп чара кысаларында өстәмә белем бирү учреждениеләре эшчәнлеген тәэмин итү башкарылачак.

Төп чараны финанслау муниципаль район бюджетыннан тормышка ашырыла.

3. Балалар һәм яшьләр өчен чаралар уздыру (муниципаль, республиканыкыларда катнашу)

Төп чараны тормышка ашыру өстәмә белем бирү системасы үсешенә юнәлдерелгән.

Төп чараны финанслау республика бюджет һәм муниципаль бюджеттан тормышка ашырыла.

3. Балаларга өстәмә белем бирү системасы потенциалын киңәйтү.

Төп чараны тормышка ашыру балаларны өстәмә белем бирү программаларын тормышка ашыручы белем бирү оешмаларындагы укуларга массалы жәлеп итү чараларын оештыруга, укучылар һәм эти-әниләр тарафыннан ирекле рәвештә белем бирү программаларын сайлау мөмкинлегенә өчен шартлар

тудыруга, шәхси нәтижәләргә йөз тоткан шәхси белем алу маршрутын төзү мөмкинлегенә, яңа буын белем бирү программаларын эшләп чыгару һәм эксперименталь эшләп карауга, балаларны кече яшьтән физик культура белән шөгылләнәргә тарту, гомуми һәм һөнәри белем бирү учреждениеләрендә физик культура-сәламәтләндрерү һәм спорт секцияләре һәм клублары булдыру юнәлдерелгән.

Төп чараны финанслау республика бюджетыннан һәм муниципаль район бюджетыннан тормышка ашырыла.

“Өстәмә белем бирүнең инфраструктурасы үсеше” дип аталган 3 нче бурычны эшләү өчен түбәндәге төп чараларны тормышка ашырырга кирәк:

4. Учреждениеләрнең материал-техник базасын ныгыту.

Төп чараны тормышка ашыру өстәмә белем бирү учреждениеләренән материал-техник базасын ныгытуга, өстәмә белем бирү учреждениеләрендә нәтижәле һәм рациональ укыту-тәрбия процессын тормышка ашыру өчен шартлар тудыруга, спорт юнәлешендә өстәмә белем бирү программаларын тормышка ашыручы оешмаларның материал-техник жазасын яңарту һәм тулыландыруга, педагогик һәм тренер кадрларның квалификацияләрен арттыруга юнәлдерелгән.

Моның өстенә әлеге төп чара кысаларында өстәмә белем бирү учреждениеләре өчен лаборатор һәм спорт жиһазлары сатып алу күздә тотыла.

Төп чараны финанслау республика бюджетыннан һәм муниципаль район бюджетыннан тормышка ашырыла.

4. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫҢ АХЫРГЫ НӘТИЖӘЛӘРЕ ФАРАЗЫ

№	Күрсәткечнең исеме, үлчәү берәмлеге	Башкарырга булышучы	2019 ел	2020 ел	2021 ел
1	Өстәмә белем бирү белән колачланган 5 яшьтән 18 яшькә кадәр балаларның барлык балалар һәм яшьләрнең санындагы өлеше, %	Мәгариф бүлеге	75	80	85
2	Төрле дәрәжәдәге олимпиада һәм бәйгеләрдә катнашучы өстәмә белем бирү программалары буенча белем ала торган укучыларның өстәмә белем бирү программалары буенча белем алучыларның гомуми санына чагыштырма авырлыгы, %	Мәгариф бүлеге	52	59	64
3	Спорт юнәлешле өстәмә белем бирү программалары белән колачланган балалар саны 5 яшьтән 18 яшькә кадәр һәм өлкәнрәк балалар һәм яшьләрнең гомуми санына өлеше, %	Мәгариф бүлеге	18	22	27
4	Район һәм республика ярышларында призлы урыннар яулаган район спортчыларының саны арту, %	Мәгариф бүлеге	20	28	34

2019-2021 елларга БИЕКТАК МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНДА “ӨСТӘМӘ БЕЛЕМ БИРҮ ҮСЕШЕ” МУНИЦИПАЛЬ ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАСЫН РЕСУРСЛАР БЕЛӘН ТӘЭМИН ИТҮ.

Ярдәмче программаны тормышка ашыру өчен бюджет ассигнованиеләренен күләме тәшкит итә – 66705,80 мең сум, шул исәптән еллап:

2019 ел – 21871,70 мең сум;

шул исәптән: жирле бюджет -21476,90 мең сум;

бюджеттан тыш чаралар - 394,80 мең сум.

2020 ел (фараз) –22313,40 мең сум;

шул исәптән: жирле бюджет -21918,60 мең сум;

бюджеттан тыш чаралар - 394,80 мең сум.

2021 ел (фараз) - 22520,70 мең сум;

шул исәптән: жирле бюджет -22125,90 мең сум;

бюджеттан тыш чаралар - 394,80 мең сум.

Таблица 1.3. Өстәмә белем бирү һәм тәрбия системасы үсеше

	Эшчәнлекнең төп юнәлешләре чараларын һәм механизмнарнн тормышка ашыру.	Финанслау чыганақлары, (мең сум)	2019 ел	2020 ел	2021 ел
	2	3	5	6	7
1	Белем бирү учреждениеләрендә туган якны өйрәнү һәм эзләү-тикшерү отрядларын оештыру аркылы патриотик юнәлешле ижтимагый берләшмәләрдәге укучыларның саны артуы. “Мәктәп музейе” статусын биреп теркәп, яңа мәктәп музейларын, экспозицияләр эшләүне үстерү һәм оештыру.	жирле бюджет	2931,00	2931,00	2931,00
2	Район белем бирү учреждениеләрендә тәрбия бирү системалары үсеше өчен шартлар тудыру.	жирле бюджет бюджеттан тыш чаралар	17835,90 394,80	18277,60 394,80	18484,90 394,80
3	Районкүләм массалы чаралар уздыру, республикакүләм һәм россиякүләм ярышларда катнашу.	жирле бюджет	350,00	350,00	350,00
4	Районкүләм ижади-тикшеренү эшләре, рәсемнәр, кул эшләнмәләре бәйгеләре уздыру.	жирле бюджет	180,00	180,00	180,00
5	Балалар ижтимагый хәрәкәте үсеше, укучылар үзидарәсе, ижади потенциалны ачу өчен шартлар тудыру.	жирле бюджет	180,00	180,00	180,00
	БАРЛЫГЫ: шул исәптән: жирле бюджет бюджеттан тыш чаралар		21871,70 21476,90 394,80	22313,40 21918,60 394,80	22520,70 22125,90 394,80

4 нче кушымта
2019-2021 елларга Биектау
муниципаль районында белем
бирү үсеше Программасына

**2019-2021 уку елларына БИЕКТАУ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ГОМУМИ БЕЛЕМ
БИРҮ УЧРЕЖДЕНИЕЛӘРЕ УКУЧЫЛАРЫНЫҢ ҺӨНӘРИ ОРИЕНТАЦИЯСЕ
МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАСЫ**

ПАСПОРТЫ

Ярдәмче программаның исеме	2019-2021 уку елларына Биектау муниципаль районы гомуми белем бирү учреждениеләре укучыларының һөнәри ориентациясе муниципаль программасы (алга таба - Программа).
Программаның норматив-хокукый базасы	“Россия Федерациясендә мәгариф турында” 2012 ел, 29 нчы декабрь 273-ФЗ номерлы Федераль закон, “Россия Федерациясендә халыкны эш белән тәмин итү турында”, 1991 ел, 19 нчы апрель 1023-1-ФЗ номерлы Федераль закон (22.08.2004 елгы төзәтмәләр белән); Россия Хезмәт Министрлыгының “Россия Федерациясендә халыкка психологик ярдәм күрсәтү һәм һөнәри ориентация турында Нигезләмәне раслау турында”, 1996, 27 нче сентябрь 1 нче номерлы карары; Россия Федерациясе Мәгариф министрлыгының, Россия Федерациясе Хезмәт һәм социаль үсеш министрлыгының “Һөнәри белем бирү учреждениеләрен тәмамлаучыларның эшкә урнашуына булышлык итү системасының нәтиҗәле эшләве һәм аларның хезмәт базарына адаптациясе буенча чаралар турында” 1999 ел, 4 нче октябрь, 462/175 номерлы боерыгы.
Программаны төп эшләүче	“Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитеты Мәгариф бүлегенә” МКУсы (алга таба – мәгариф бүлегенә)
Программаның катнашучылары	Биектау районы муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениеләре (алга таба – МБГББУ), “ТР Биектау районы халыкны эш белән тәмин итү үзәге” ДКУ (алга таба – Халыкны эш белән тәмин итү үзәге ДКУ)
Программаның төп максаты	Район һәм Республика хезмәт базары таләпләренә жавап бирә торган гомуми белем бирү мәктәпләрендә укучыларның, укуны тәмамлаучыларның һөнәри ориентация интеграция системасы һәм психологик ярдәм күрсәтүне формалаштыру.
Программаның төп бурычлары	Районда укучыларның шәхси үзгәрешләренә туры килә торган эшчәнлек өлкәсен, белгечлекне, гомуми белем бирү учреждениесен сайлауга ярдәм итә торган һөнәри ориентация һәм психологик ярдәм системасын булдыру; Программаны тормышка ашыру барышында алынган шәхси-һөнәри үзгәрешләргә буенча эш тәҗрибәсен гомумиләштерү һәм тарату;

	<p>Укучылар белән психологик-һөнәри ориентация эшчәнлеген камилләштерү максатыннан, район территориясендә урнашкан укучылар үзидарәсе, яшьләрнең ижтимагый берләшмәләре, массакуләм мәгълүмат чаралар, предприятиеләр, ведомстволар белән үзара мөнәсәбәтләрне оештыру;</p> <p>Укуны тәмамлаучыларны максатчан укуыту кысаларында Татарстан Республикасы Югары уку йортлары белән үзара мөнәсәбәтләрне оештыру.</p>
Программаны тормышка ашыру сроклары	2019-2021 уку еллары
Программаның төп чаралары	<p>Укучыларның һөнәри ориентация һәм психологик ярдәм буенча эшләрне норматив-хокукый һәм оештыру-методик тәэмин итү;</p> <p>Һөнәри ориентация эшен уздырганда мәгариф бүлеге, Халыкны эш белән тәэмин итү үзәге ДКУ, гомуми белем бирү учреждениеләре, эш бирүчеләр белән эш мөнәсәбәтләрне оештыру;</p> <p>Фәнни-методик, психологик-педагогик һәм мәгълүмати-агарту эше буенча чаралар оештыру;</p> <p>Укучыларның һөнәри ориентациясе мәсьәләләре буенча эш алып бара торган кадрларның һөнәри дәрәжәләрен арттыру;</p> <p>Район мәгариф өлкәсендә укучылар белән һөнәри ориентация эшенең нәтижәле эшли торган системасын булдыру һәм яшьләрне эшкә урнаштырырга ярдәм итү;</p> <p>Укучылар тарафыннан психологик-һөнәри ориентация ярдәме алу мөмкинлеген белән тәэмин итү.</p>
Программаның көтелгән нәтижәләре	
Программаны финанслау чыганаclarы һәм күләме	Программа чараларын финанслау Программа чараларын башкаручылар хисабыга тормышка ашырыла.
Программаның үтәлешен контрольдә тоту системасы	Биектау районының мәгариф бүлеге, халыкны эш белән тәэмин итү үзәге ДКУ

Кереш өлеш

Һөнәри ориентация – масштаблары буенча дәүләтнеке, нәтижәләре буенча – икътисади, эчтәлеген буенча социаль, методлары буенча педагогик булган кыпкырлы проблема. Һөнәри ориентация шәхеснең кызыксынулары, сәләтләре, мөмкинлекләре һәм жәмгыятьнең билгеле һөнәр кадрларында ихтыяж булу нигезендә жәмгыятьнең хезмәт ресурсларын рациональ бүлүгә булышлык итә.

Укучыларның һөнәри ориентация муниципаль ведомствоара программасы район гомуми белем бирү учреждениесен тәмамлаучыларны эш белән тәэмин итүгә һәм хезмәт базарына адаптациялүгә юнәлдерелгән. Социологик тикшеренүләр яшьләр арасында кемнең дә булса карвында тору (иждивенец) халәтләренең кимү тенденцияләрен раслыйлар, ягъни яшь кешеләр үз һөнәри карьераларын үз эшчәнлекләре белән бәйлеләр, актив тормыш позициясен сайлауга тартылалар. Шулар ук вакытта яшьләрнең күбесендә чынбарлыкны белмәү, шулар ук вакытта ук югары карьера нәтижәләре алу белән билгеләнгән өмет итү дәрәжәсе югары. Көтелгәннең чынбарлыкка туры килмәве житештерү

өлкәсендәге эшчәнлекнең дәрәжәсен төшерә, яшьләрнең башка өлкәдә, еш кына асоциаль эшчәнлектә активлык күрсәтүгә китерә, ориентирларны югалтуга, тормыштан канәгатьсезлеккә китерә.

Килеп туган хәлне үзгәртү өчен яшь кешеләр тарафыннан һөнәрне сайлаганда аек акыл белән сайлауга ярдәм итү, аларның мотивацион мохиткә карата мәгълүматлы булу дәрәжәсенә тәэсир итү кирәк.

Тәкъдим ителгән Программа әлеге бурычларны хәл итәргә тиеш.

Программаның максатлары һәм бурычлары

Программаның төп максаты булып район укучыларынаң нәтижәле эшли торган һөнәри ориентация системасы һәм психологик ярдәм итүен формалаштыру тора.

Куелган максатка ирешү өчен түбәндәге бурычларны хәл итәргә кирәк:

Норматив-хокукый тәэмин итү буенча:

- укучыларның һөнәри ориентация системасы норматив-хокукый базасын эшләү;
- төрле категория укучылар өчен психологик-һөнәри ориентация гарантияләнган минимумын ачыклау;

Инфраструктураны формалаштыру һәм укучыларга психологик-һөнәри ориентация ярдәме хезмәте бәйләнешләрен оештыру буенча:

- мәктәп укучыларының авыл хужалыгы, эшче һөнәрләре белән бәйле һөнәрләр турында хәбәрдарлыгы дәрәжәсен арттыру;
- укучыларга психологик-һөнәри ориентация ярдәме күрсәтү һәм кадрлар потенциалын формалаштыру һәм үстерү мәсьәләләре буенча ведомтсвоара бәйләнешләрен оештыру;

Фәнни-методик һәм практик эшчәнлек буенча:

- укучыларга һөнәри ориентация һәм психологик ярдәм итү өлкәсендә нәтижәле эш формалары һәм методлары эшлә чыгару һәм кертү, шул исәптән сәламәтлек мөмкинлекләре чикле булган инвалидлар һәм балалар өчен;
- практик хезмәткәрләргә ярдәм йөзәннән методик кулланмалар, эшләнмәләр әзерләү;
- фәнни тикшеренүләренә һәм алдынгы тәҗрибәләренә кертүнең нәтижәле юлларын үзләү.

Мәгълүмат-агарту эше буенча:

- укучыларга һөнәри ориентация һәм психологик ярдәм итү мәсьәләләре буенча белешмә-мәгълүмати һәм методик материаллар эшләү, чыгару һәм тарату;
- эшкә урнашу буенча конкрет мәсьәләләренә хәл итәргә булыша торган укучыларга һәм эш бирүчеләргә хезмәт базары һәм белем бирү хезмәте турында мәгълүмат бирү системасын булдыру;
- укучыларга, гомуми белем бирү учреждениеләренә, оешмаларга белешмә-мәгълүмат хезмәтләре күрсәтү;
- укучыларны, эти-әниләрне, педагогларны һөнәри ориентация буенча психологик агарту;
- укучыларда һөнәри потенциал һәм һөнәри карьераны тормышка ашыруга булышлык итүне формалаштыру;
- укучылар, яшьләр белән һөнәри ориентация эше үсеше, аның нәтижәлелеген арттыру максатыннан район территориясендә урнашкан идарә үзидарәсе органнары, яшьләрнең иҗтимагый берләшмәләре, массакүләм мәгълүмат

чаралары, предприятиеләр, ведомстволар белән үзара бәйләнешне оештыру;
- Программаны тормышка ашыру барышында шәхси һөнәри үзбилгеләнү буенча эш тәҗрибәсен гомумиләштерү һәм тарату.

Кадрлар белән тәмин итү буенча:

- психологик-һөнәри ориентация хезмәте уздыруны тәмин итә торган педагогик хезмәткәрләрнең һәм белгечләрнең квалификациясен арттыру буенча чаралар комплексын эшләү һәм тормышка ашыру.

Программаны тормышка ашырган вакытта һәрбер уку йортында, аның эш үзгәчәлеген истә тотып һәм укучыларга һөнәри консультация, һөнәри үсеш, укуны тәмамлаучыларга эшкә урнашуны тәмин итә торган һөнәри ориентация микроструктурасын формалаштыруга аеруча да игътибарны юнәлтәргә кирәк.

Программаны тормышка ашыру буенча чаралар бергәлеген тормышка ашыру укучыларга үзбилгеләнү өчен муниципаль учреждениеләр базасында консультация системасы, мәгълүмати һәм белем бирү булышлыгын формалаштырырга мөмкинлек бирә.

Программаны тормышка ашыру механизмнары

Әлеге Программа иң мөһим звено булып тора һәм Биектау муниципаль районында укучыларның һөнәри ориентациясен оештыру, норматив, фәнни-методик, мәгълүмати һәм кадрлар белән тәмин итү проблемаларын зәл итүгә юнәлтә.

Программаны тормышка ашыру буенча эшләрне оештыру Биектау муниципаль районы халыкны эш белән тәмин итү үзгә ДКУнә йөкләнә. Гомуми белем бирү учреждениеләрендә – укучыларга һөнәри ориентация буенча эшне оештыручы белгечләр. Халыкны эш белән тәмин итү үзгә ДКУ гомуми белем бирү учреждениеләренең вазыйфай затлары һәм укучылары белән методик дәрәсләр алып баралар. Һөнәри ориентация буенча эшләрне методик тәмин итү мәгариф бүлегенә һәм Биектау муниципаль районы халыкны эш белән тәмин итү үзгә ДКУсенә йөкләнә. Программа кысаларында район укучыларының һөнәри ориентация принциплар системасын һәм психологик ярдәмна тормышка ашыруның конкрет механизмнарын эшләү күздә тотыла.

2018-2019 уку елында Биектау муниципаль районы укучыларына һөнәри ориентация һәм психологик ярдәм буенча чаралар планы

№ т/б	Чараларның исеме	Башкару сроклары	Жаваплылар	Финанслагычлар
1.	Муниципаль белем бирү учреждениеләре укучыны тәмамлаучыларының укуны давам итү мониторингы.	сентябрь	Мәгариф бүлеге	
2.	Мәктәп базаларында муниципаль майданнар булдыру: - педагогик юнәлешләр; - техник юнәлешләр; - агротехнологик юнәлешләр.	сентябрь	1 нче номерлы Биектау мәктәбе, 2 нче номерлы Биектау	

			мәктәбе, Мәмдәл мәктәбе	
3.	Район авыл хужалыгы предприятиеләре 1әм МБГББУлар катнашында “Уңыш-2015” авыл хужалыгы ярминкәсен оештыру һәм уздыру.	сентябрь	Мәгариф бүлеге, МБГББУ	
4.	Һөнәри ориентация буенча кабинетлар, почмаклар булдыру.	уку елы дәвамында	МБГББУ	
5.	Һөнәри ориентация эшен оештыру мәсьәләләре буенча тәрбия эшләре буенча урынбасары методик берләшмәсе эше.	уку елы дәвамында	Мәгариф бүлеге, МБГББУ	
6.	Укучыларны район, республика хезмәт базарында сорау булган һөнәрләр турында систематик мәгълүмат бирү: - гомуми белем бирү учреждениеләрендә; - чаралар уздыру аша; - массакүләм мәгълүмат чараларында.	Даими рәвештә	Мәгариф бүлеге, МБГББУ, Халыкны эш белән тәмин итү үзәге ДКУ	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар
7.	Белем бирү учреждениеләре укучылары белән район, республика хезмәт базарында сорау булган һөнәрләргә һөнәри ориентация буенча тәкъдимнәр эшләр чыгару һәм тенденцияләргә ачыклау максатыннан социологик тикшеренүләр уздыру.	Даими рәвештә	МБГББУ житәкчеләре, Халыкны эш белән тәмин итү үзәге ДКУ	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар
8.	Гомуми белем бирү учреждениеләре югары сыйныфларында укучылары һәм укуны тәмамлаучыларның эти-әниләре өчен һөнәри ориентация консультацияләре уздыру.	Даими рәвештә	МБГББУ житәкчеләре, халыкны эш белән тәмин итү үзәге ДКУ	
9.	Укучыларны һөнәри ориентацион озата йөрү, психологик ярдәм һәм эшкә урнашырга булышлык итү буенча методик кулланмалар эшләр чыгару.	уку елы дәвамында	Мәгариф бүлеге, халыкны эш белән тәмин итү үзәге ДКУ	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар
10.	Район гомуми бирү учреждениеләрен тәмамлаучылар өчен махсуслаштырылган вакансияләр ярминкәсе һәм гарантияләнган әңгәмә әзерләү һәм оештыру.	апрель	МБГББУ, халыкны эш белән тәмин итү үзәге ДКУ	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар
11.	Эш бирүчеләр белән бергә оештыру: - 7-9 сыйныф укучылары өчен предприятиеләргә экскурсия; - 10-11 сыйныф укучылары өчен профильле уку кысаларында эшлекле уеннар.	уку елы дәвамында	МБГББУ, предприятия и организации	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар
12.	Һөнәри ориентация һәм һөнәри үзбилгеләнү максатларында, 14-17 яшьтәге яшьләргә эш белән тәмин итү өчен вакытлыча эш урыннары булдыруга ярдәм итү (ятим балаларны,	Каникул вакытында	Мәгариф бүлеге, МБГББУ, халыкны эш белән тәмин	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар

	инвалид балаларны, балигъ булмаганнар эшлэре буенча хисапта торучы балаларны да кертеп).		итү үзеге ДКУ	
13.	МБГББУларда укучыларга һөнәри ориентация һәм укуны тәмамлаучыларны эшкә урнаштыру буенча программалар, чаралар эшләп чыгару.	Ел саен	МБГББУ	
14.	Укуны тәмамлаучыларның белем алуларын дәвам иттерү мәсьәләләре буенча республика уку йортлары белән хезмәттәшлек итү.	Даими рәвештә	МБГББУ житәкчеләре, мәгариф һәм яшьләр сәясәте идарәсе	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар
15.	Маскүләм мәгълүмат чаралары белән хезмәттәшлек итү.	Даими рәвештә	Мәгариф бүлеге	
16.	9-11 сыйныф укучылары арасында районкүләм “Мин авылны сайлыйм” дип исемләнган фәнни-тикшеренү, проектлы һәм ижади эшләр бәйгесен оештыру һәм уздыру.	ноябрь	Мәгариф бүлеге, МБГББУ	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар
17.	Районкүләм “”Минем булачак һөнәрем”” дип аталган рәсемнәр бәйгесен оештыру һәм уздыру.	март	Мәгариф бүлеге, МБГББУ, халыкны эш белән тәмин итү үзеге ДКУ	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар
18.	Яшүсмерләренең житештерү бригадаларының районкүләм спорт-бәйгесе.	август	Мәгариф бүлеге, МБГББУ, халыкны эш белән тәмин итү үзеге ДКУ	агымдагы финанасл ауга каралган чаралар
19.	Район гомуми белем бирү учреждениеләре житәкчеләренең һөнәри ориентацияне оештыру мәсьәләләре буенча киңәшмәсе.	Октябрь, февраль	Мәгариф бүлеге, МБГББУ	
20.	Юнәлешләр буенча базалы майданчыклар эше.	аерым программа лар буенча	1 нче номерлы Биектау мәктәбе, 2 нче номерлы Биектау мәктәбе, Мәмдәл мәктәбе	
21.	Программа тарафыннан каралган чараларның мониторингы	Ел саен	Мәгариф бүлеге, халыкны эш белән тәмин итү үзеге ДКУ	

“БЕЛЕМ БИРҮ СЫЙФАТЫНА БЭЯ БИРҮ СИСТЕМАСЫ ҮСЕШЕ”

1. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ ӨЛКӘСЕНӘ ХАРАКТЕРИСТИКА, КҮРСӘТЕЛГӘН ӨЛКӘДӘ ТӨП ПРОБЛЕМАЛАРНЫҢ ТАСВИРЛАМАСЫ ҺӘМ АНЫҢ ҮСЕШЕ ФАРАЗЫ

Әлеге ярдәмче программаның куллану өлкәсе белем бирү сыйфатына бәя бирү системасын колачлый. Хәзерге вакытта белем бирү сыйфатына бәя бирү муниципаль системасы түбәндәгеләрне үз эченә кертеп күп функцияле система буларак формалаша:

- белем бирү эшчәнлегә дәүләт регламентациясе процедураларында катнашу (белем бирү эшчәнлегенә рәхсәт кәгазе алу, белем бирү эшчәнлеген тормышка ашыра торган оешмаларга дәүләт аккредитациясе алу, белем бирү өлкәсендә дәүләт контроле (күзәтүе);

- дәүләт йомгаклау аттестацион процедураларында катнашу (дәүләт йомгаклау аттестациясе, бердәм дәүләт имтиханы, дәүләт имтихан комиссиясе һ.б.);

- белем бирү сыйфатына ирекле бәя бирү процедурасында катнашу, белем бирү оешмасы эчендә белем бирү сыйфатына бәя бирүне кертеп;

- төрле дәрәжәдәге мониторинг тикшеренүләре;

- үз бәя бирү процедурасы.

Биектау муниципаль районында белем бирү сыйфатына бәя бирү муниципаль системасының, белем бирү сыйфатына бәя бирү төбәк системасына методологик яктан туры килә торган аерым механизмнары һәм процедуралары барлыкка килде. “Татарстан Республикасында электрон белем бирү” автоматлаштырылган мәгълүмати ситемасында урнаштырылган белем бирү оешмаларының эш күрсәткечләре укучыларның шәхси исәбен, аларның укудагы уңышлары исәбен алуны тормышка ашырырга, шулай ук белем бирү системасының тулаем эш нәтижәләре нәтижәлелеген исәпләү өчен мәгълүматларны эшкәртүне тәмин итә. Район мәктәпләрендә укучыларның укудагы уңышларына тышкы (бәйсез) тест уздыру формасында ирексез бәя бирү кулланыла. Моның өстенә мәктәп балалары төрдә диагностик тикшеренүләрдә катнашалар.

Житәкчелек итүче хезмәткәрләрнең мәгариф хезмәткәрләренә яңа хезмәт хаклары түләү системасына юнәлдерелгән аттестацион моделе эшләп чыгарылган.

Педагогик хезмәткәрләрнең беренче һәм югары квалификация категориясенә аттестация узу процедурасын техник яктан тәмин итү.

Белем бирү нәтижәләре һәм аларга ирешү өчен шартлар ФГОС таләпләренә туры килүе дәрәжәсе турында, районда белем бирү сыйфатының

торышы, анын үзгөрүөнөн тенденциялэре турында объектив тулы мэгълүмат алуны тээмин итэ торган белем бирү сыйфатына бэя бирү системасын камиллэштерү бурычын чишү шулай ук 2017 елдан 2019 елга кадэр ярдэмче программаны тормышка ашыру нэтижэлелеге күрсэткечлэре һәм индикаторлары билгелэнү кысаларында белем бирү сыйфатына бэя бирү буенча чараларны тормышка ашыру хисабына ирешелэ.

“БЕЛЕМ БИРҮ СЫЙФАТЫНА БЭЯ БИРҮ СИСТЕМАСЫ ҮСЕШЕ” ЯРДЭМЧЕ ПРОГРАММАСЫ

№	Ярдэмче программаның исеме - “Белем бирү сыйфатына бэя бирү системасы үсеше”	
1	Башкарырга булышучы	Биектау муниципаль район мэгариф бүлеге
2	Ярдэмче программаның катнашучылар	Биектау муниципаль район мэгариф бүлеге
3	Ярдэмче программаның максаты (максатлары)	Ярдэмче программа карар кабул итү өчен мэгариф системасы житэкчелэре һәм хезмэткэрлэре өчен ышанычлы һәм актуаль мэгълүмат белән тээмин итүгэ, шулай ук белем бирүнең сыйфатына бэя бирү муниципаль системасын формалаштыру аркылы белем бирүнең югары сыйфаты өчен мэгариф хезмэтен кулланучыларга юнэлдерелгэн.
4	Ярдэмче программаның бурычлары	1.Белем бирүнең сыйфатына муниципаль бэя бирү белән тээмин итү; 2. Мэктэпкэчэ яшьтэге балалар, мэктэп һәм балаларга өстэмэ белем бирү учреждениелэре укучылары һәм педагогик хезмэткэрлэр өчен уздырыла торган мониторинг чараларын тормышка ашыру.
5	Ярдэмче программаны тормышка ашыру сроклары һәм этаплары	2019– 2021 еллар
6	«Ярдэмче программаның бюджет ассигнованиелэре күлэме (бюджет ассигнованиелэренең аны тормышка ашыру еллары буенча планы күлэмнэренэ аңлатмалар биреп), шулай ук башка чыганақлардан жэлепителэ торган фаразланган күлэме»	Муниципаль бюджеты чаралары хисабына 2019-2021 елларга ярдэмче программаны финанслау күлэме 30070,30 мең сумны тэшкил итэ, шул исэптэн еллап: 2019 ел - 9836,40 мең сум; 2020 ел (фараз) – 10018,20 мең сум; 2021 ел (фараз) – 10215,70 мең сум. Искэрмэ: Программаны финанслау күлэмнэре фаразлау характерын йөртэ һәм район бюджеты чаралары мөмкинлеклэрен истэ тотып ел саен корректировка кертелэ.

7	Ярдәмче программаның ахыргы нәтижәләре	Белем бирү сыйфатына бәя бирү системасы кертелгән белем бирү дәрәжәләре күләме үсеш 2021 елга 4 берәмлеккә кадәр; Белем бирү һәм финансы-иқтисади эшчәнлекнең стратегик мәсьәләләре буенча карарлар кабул итәргә вәкаләтләр бирелән жәмгыять (әти-әниләр, эш бирүчеләр) катнашында идарә итүнең коллегияль органы кертелгән белем бирү оешмаларының өлеше арту 2021 елга 100%ка кадәр.
---	--	--

1. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУГА ГОМУМИ ХАРАКТЕРИСТИКА ҺӘМ ТӨП БУРЫЧЛАРНЫҢ ҺӘМ ПРОБЛЕМАЛАРНЫҢ ФОРМУЛИРОВКАСЫ

Гомуми белем бирү учреждениеләре дәрәжәсендә белем бирү сыйфатына бәя бирү буенча максатлар:

- гомуми белем бирү учреждениесе дәрәжәсендә белем бирү сыйфатын контрольдә тоту һәм бәя бирү процедураларын тормышка ашыруны тәэмин итү;

- бәя бирү, хисап нәтижәләренә бәя бирүне, исәпләүне һәм киләчәктә куллануны тәэмин итү һәм бәя бирү процедуралары нәтижәләрен киләчәктә куллану;

- белем бирү учреждениесенең сыйфатына бәя бирү системасын үз эченә алган учреждениенең белем бирү программасын эшләп чыгару һәм тормышка ашыру;

- белем бирү учреждениесенең халәтен һәм үсеш динамикасын характерлаучы күрсәткечләр системасын эшләп чыгаруда катнашу;

- белем бирү программалары нигезендә белем бирү учреждениесендә белем бирү сыйфаты буенча контроль-хисап процедуралары, мониторинг һәм башка төрле тикшеренүләр уздыру;

- белем бирү учреждениесендә белем бирү мониторингы системасын формалаштыру, белем бирү учреждениесе үсеш халәте һәм динамикасы турында мәгълүмат жыю, эшкәртү, саклау һәм тәкъдим итү, белем бирү учреждениесе дәрәжәсендә белем бирү сыйфатына бәя бирү нәтижәләрен анализ;

- белем бирү учреждениесенең белем бирү сыйфатына бәя бирү системасы төп кулланучыларының соратулары буенча мәгълүмат тәкъдим итү һәм өйрәнүне оештыру;

- белем бирү сыйфаты турында мәгълүмат алмашу регламентлары нигезендә мәгълүмат тәкъдим итү, шул исәптән белем бирү учреждениесе хезмәткәрләре хезмәт хакларына стимул бирүче өстәмәләр бүленешен турында карар кабул итү өчен дә;

- белем бирү учреждениесендә белем бирү халәте турында халык алдында еллык хисап тәкъдим итү юлы белән халыкка мәгълүмат житкерүне оештыру.

Шулай да бүгенге көндә мэгариф системасының актуаль юнәлешләре буенча мәгълүматны берләштерүче белем бирү сыйфатының мәгълүмати моделе юк; белем бирү оешмалары эшчәнлегенең төрле аспекты турында халык алдында хисап тотуның стандартлары эшләнелмәгән, белем бирү сыйфатына бәя бирүнең бердәм критерийлары һәм диагностик инструментлары юк.

Укучыларның укудан тыш уңышларына объектив бәя бирү системасын һәр жирдә кертә башлау зарур; белем бирү сыйфаты контроле һәм бәя бирүдә кулланучыларның һәм ижтимагый институтларның катнашу механизмнарын камилләштерү зарурлыгы бар һ.б.

Моңың нәтижәсе булып белем бирү дәрәжәсен арттыруга мөмкинлек биргән һәм бик үк уңышлы булмаган укучылар төркеменең калышуын киметергә мөмкинлек биргән нәтижәле идарә карарлары кабул итүдә кыенлыктар тора. Мәгариф системасында сыйфатка бәя бирү механизмнарының көчсез булуы сәбәпле дәүләт сәясәте чараларының нәтижәлеленә бәя бирү практикасы бөтенләү дә үсеш алмаган диярлек, бу исә тормышка ашырыла торган чараларның ышанычлы итеп нәтижәлелеккә ирешергә мөмкинлек бирми.

Әлеге юнәлеш буенча ситуация үсеше фаразы булып белем бирү сыйфатына бәя бирү процедуралары һәм механизмнарының тигезлек халәтенә китерү системасын төзү торачак.

2. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫҢ МАКСАТЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ, СРОКЛАРЫ ҺӘМ ТОРМЫШКА АШЫРУ ЭТАПЛАРЫ.

Ярдәмче программа карар кабул итү өчен мәгариф системасы житәкчеләре һәм хезмәткәрләре өчен ышанычлы һәм актуаль мәгълүмат белән тәэмин итүгә, шулай ук төбәк һәм белем бирүнең сыйфатына бәя бирү төбәк һәм муниципаль системасын формалаштыру аркылы белем бирүнең югары сыйфаты өчен мәгариф хезмәтен кулланучыларга юнәлдерелгән.

Ярдәмче программаның бурычлары булып торалар:

- Белем бирү сыйфатына муниципаль бәя бирү эшчәнлегенә белән тәэмин итү.
- Мәктәпкәчә яшьтәгеләргә, өстәмә белем бирү мәктәпләре һәм учреждениеләре укучылары, балалар һәм педагогик хезмәткәрләр өчен мониторинг чараларын тормышка ашыру.

Ярдәмче программаны тормышка ашыруның ахыргы нәтижәләренә төп күрсәткечләре булып торалар:

- сыйфатка бәя бирү төбәк системасы механизмнары тормышка ашырыла торган белем бирү дәрәжәләре саны;
- белем бирү һәм финанс-икътисади эшчәнлекнең стратегик мәсьәләләре буенча карарлар кабул итәргә вәкаләтләр бирелән жәмгыять (эти-эниләр, эш бирүчеләр) катнашында идарә итүнең коллегияль органы кертелгән белем бирү оешмаларының өлеше.

Ярдәмче программаны тормышка ашыру сроклары - 2019 - 2021 еллар
Ярдәмче программаны тормышка ашыру этаплары аерып күрсәтелми.

3. ЧАРАЛАР СИСТЕМАСЫН АЕРУНЫ НИГЕЗЛӘУ ҺӘМ ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫҢ ТӨП ЧАРАЛАРЫНЫҢ КЫСКАЧА ТАСВИРЛАМАСЫ

“Белем бирү сыйфатына бәя бирү муниципаль үзәгә эшчәнлеген тәэмин итү” дип аталган 1 нче бурычны үтәү өчен Биектау муниципаль районы мәгариф системасында белем алу нәтижәләренә бәя бирү инструментларына ярдәм итү һәм аларның үсешенә юнәлдерелгән төп чаралар билгеләнгән:

Муниципаль учреждениеләрнең (оешмаларның) эшчәнлеген тәэмин итү (хезмәтләр күрсәтү).

Төп чараны тормышка ашыру Биектау муниципаль районы мәгариф системасында белем алу нәтижәләренә бәя бирү инструментларына ярдәм итү һәм аларның үсешенә юнәлдерелгән.

Әлеге чара кысаларында барлык район белем бирү учреждениеләренә белем бирү ресурсларына мәгълүмати-коммуникация технологияләре аркылы керү мөмкинлеге тәэмин ителәчәк, белем бирү сыйфатына бәя бирү һәм мониторингына элгүче белем бирү процессы оешмалары һәм катнашучылары саны арттырылачак, бердәм дәүләт имтиханы нәтижәләре турында Россия Федерациясе субъектлары мәгълүматлары базасыннан мәгълүматлар алу өчен шартлар тудырылачак, бирелгән муниципаль йөкләмәләр параметрларын үтәү дәрәжәсе үсеш.

“Мәктәпкәчә яшьтәгеләргә, өстәмә белем бирү мәктәпләре һәм учреждениеләре укучылары, балалар һәм педагогик хезмәткәрләр өчен мониторинг чараларын тормышка ашыру” дип аталган 2 нче бурычны үтәү өчен түбәндәгеләрне тормышка ашырырга кирәк:

Әлеге чара кысаларында гомуми белем бирү оешмаларында, мәктәп һәм белем бирү процессы катнашучылары арасында кире элемент системасын тәэмин итүче белем бирү сыйфатына бәя бирү үсеш һәм эчтәлегенә ярдәм күрсәтеләчәк. Боларга керәләр:

- гомуми белем бирү башлангыч, төп һәм урта (улы) баскычлы гомуми белем бирү программаларын үзләштерүнең предмет (уку) нәтижәләре төбәк системасы мониторингын кертү;

- укучыларның укудан тыш уңышларына бәя бирү төбәк системасын кертү;

- гомуми белем бирү оешмаларында тәрбия бирү процессы сыйфатына бәя бирү төбәк системасын кертү;

- аерым игътибар бердәм дәүләт имтиханы, дәүләт йомгаклау аттестациясе һәм башка бәя бирү процедураларын (бәя бирү нәтижәләре буенча аналитик хисаплар эзерләү, нәтижәләренә куллану буенча рекомендацияләр эзләү һәм идарә карарлары эшләп чыгару) аналитик кушып алып бару төбәк системасын кертүгә юнәлдереләчәк

Белем бирү хезмәтләрен кулланучыларның мәгариф системасына бәя бирүгә кереп китүе һәм белем бирү оешмалары эшчәнлеген дәүләт-иҗтимагый бәя бирү системасын эшләп чыгару нәтижәсендә кире элемент һәм кулланучыларга ярдәм итү механизмнары үсеш алачак. Әлеге юнәлешне тормышка ашыру гражданның белем бирү оешмалары белән идарә итүгә кертәп җибәрү, белем бирү оешмалары эшчәнлегенә мәсьәләләре буенча халыкка вакытында һәм тулы итеп мәгълүмат җиткерү зарурлыгы белән бәйле.

Белем бирүнең сыйфатын мониторинг тикшерү муниципаль системасы, укучылар һәм аларның гаиләләре тарафыннан белем бирү хезмәтен сайлау өчен мәгълүмати база оештырырга мөмкинлек бирүче белем бирү оешмаларын электрон мониторинглауны кертү юлы белән булдырылачак.

4. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫҢ АХЫРГЫ НӘТИЖӘЛӘРЕ ФАРАЗЫ

№	Күрсәткечнең исеме, үлчәү берәмлеге	Башкарырга булышучы	2019 ел	2020 ел	2021 ел
1	Сыйфатка бәя бирү төбәк системасы механизмнары тормышка ашырыла торган белем бирү дәрәжәләре саны, берәмлек	Мәгариф бүлеге	4	4	4
2	белем бирү һәм финанс-икътисади эшчәнлекнең стратегик мәсьәләләре буенча карарлар кабул итәргә вәкаләтләр бирелән жәмгыять (эти-эниләр, эш бирүчеләр) катнашында идарә итүнең коллегияль органы кертелгән белем бирү оешмаларының өлеше, %	Мәгариф бүлеге	100	100	100

5. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫҢ КҮРСӘТКЕЧЛӘРЭ ИСЕМЛЕГЕ

Ярдәмче программаны тормышка ашыру буенча төп чараларның турыдан-туры нәтижәләре күрсәткечләре исемлеге

1. Муниципаль учреждениеләрне (оешмаларның) эшчәнлеген тәмин итү:

- мониторинг һәм белем бирү сыйфатына бәя бирүгә элгә торган оешмалар саны;

- мәгълүмати-коммуникация технологияләре аркылы белем бирү ресурсларына керү мөмкинлеге алган оешмаларның саны;

- мониторинг һәм белем бирү сыйфатына бәя бирүгә элгә торган кешеләр саны;

- бердәм дәүләт имтиханы нәтижәләре турында Россия Федерациясе субъектлары мәгълүмат базаларынан мәгълүмат алган кешеләр саны;

- бирелгән муниципаль йөкләмәләргә үтәү дәрәжәсе параметрлары.

2. Белем бирү сыйфатына бәя бирү формалары үсеше буенча чаралар:

- үткәрелгән чаралар саны;

- чарада катнашучылар саны.

6. ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫ МУНИЦИПАЛЬ БЮДЖЕТ ЧАРАЛАРЫ, ТӨП ЧАРАЛАРНЫ БАШ БҮЛҮЧЕЛӘР КИСЕЛЭШЕНДӘ, ШУЛАЙ УК ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ ЕЛЛАРЫ БУЙЛАП РЕСУРСЛАР БЕЛӘН ТӘЭМИН ИТҮ

Муниципаль бюджет чаралары хисабына 2019-2021 елларга ярдәмче программаны финанслау күләме 30 070,30 мең сумны тәшкил итә, шул исәптән еллап:

2019 ел (фараз) - 9836,40 мең сум;

2020 ел (фараз) – 10018,20 мең сум;

2021 ел (фараз) – 10215,70 мең сум.

Программаны финанслау күләмнәре фаразлау характерын йөртә һәм район бюджеты чаралары мөмкинлекләрен истә тотып ел саен корректировка кертелә.

Барлык Проектлар да Программа максаты контекстында комплекслы характер йөртүче, бурычларның күплегә һәм катлаулы эшләнелгән кебек билгеләре, үлчәп була торган ахыргы нәтижәсе булган рәвештә эшләнелгән;

ресурсларның (вакыт, кеше, финанс) чикле булуы; конкрет заказ бирүченең булуы; Программаны тормышка ашыруның чагыштырмача кыска сроклы булуы.

Шулай итеп, стратегиянең, нәкъ менә Программаның булуы, проект технологиясен менеджментның инновацион технологиясе буларак куллану Программа максатына ирешү өчен төп бурыч булып тора.

ПРОГРАММАНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ БУЕНЧА КОНТРОЛЬ СИСТЕМАСЫ

Программаны тормышка ашыру программа чараларын башкаручыларның, Программаның максатына һәм бурычларына ирешүгә юнәлдерелгән координацияләнгән эшчәнлекләреннән гыйбарәт.

Программаны тормышка ашыру, планлаштырылган ахыргы нәтижеләрнең күрсәткеченә житү кирәклегеннән чыгып каралган чараларны үтәү юлы белән тормышка ашырыла.

Программа чараларының вакытында һәм сыйфатлы итеп үтәлеше белән Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районы башкарма комитеты гомуми житәкчелек итә һәм контрольне тормышка ашыра.

Программаны тормышка ашыруга юнәлдерелгән Биектау муниципаль районы бюджет чараларын куллану буенча финанс контроле Биектау муниципаль районы финанс-бюджет палатасы, Биектау муниципаль районы контроль-хисап палатасы, башка вәкаләтле органнар белән тормышка ашырыла.

Программа чараларын үтәү турында хисап ел саен билгеле ел беткәннән соң 30 көннән дә соңга калмыйча тәкъдим ителә.

